

CHALLENGE010

WERKZAME MECHANISMEN EN DE RESULTATEN VAN HET EERSTE JAAR

Frank van Eekeren

Bake Dijk

Anne van de Vijver

Universiteit Utrecht. Departement Bestuurs- en Organiseringswetenschap (USBO)

juli 2014

Voorwoord

Challengeo10 is bedoeld om de sportparticipatie in Rotterdam te verhogen en sport als middel in te zetten voor de ontwikkeling van jongeren. Uit onderzoek weten we dat actief sporten een positief effect kan hebben op het gedrag, het sociale netwerk, de schoolprestaties en de gezondheid van jongeren. Om jongeren te kunnen laten profiteren van de maatschappelijke waarde van sport moet je de jongeren uiteraard wel eerst aan het sporten krijgen. Challengeo10 doet beide. Allereerst wordt er specifiek gezocht naar jongeren in het Voortgezet Onderwijs die nog geen lid zijn van een sportvereniging. Vervolgens wordt binnen het programma heel gericht aandacht besteed aan de didactische en pedagogische omgeving waarin de jongeren sporten. Jongeren worden door trainers en hun gymleraar aangesproken op hun gedrag.

Met de financiering van dit programma sluiten we aan bij de ambitie van het nieuwe college van Burgemeester en Wethouders. Zij hebben sport hoog in het vaandel staan. Zo zullen ze de komende jaren blijven investeren in sportstimuleringsprogramma's als Challengeo10 en de Schoolsportverenigingen voor het basisonderwijs. Ook sluit Challengeo10 goed aan bij het sportbeleid om sportverenigingen meer vraaggericht te laten werken. Challengeo10 gaat namelijk uit van de behoefte van scholieren en zoekt vervolgens aansluiting bij de kwaliteiten van sportverenigingen. Scholieren die deelnemen aan Challengeo10 zijn automatisch lid van een sport-

vereniging. Via deze weg bedanken we afdeling Sport & Cultuur voor hun medewerking bij de ontwikkeling van Challengeo10.

Om het programma succesvol te laten zijn is een goede uitvoering in de praktijk cruciaal. Daar van zijn we ons terdege bewust. Execution on the ground is bepalend of een programma slaagt of mislukt. Het team van betrokken professionals van Rotterdam Sportsupport heeft, samen met vakleerkrachten van de betrokken scholen en trainers van de sportverenigingen, het afgelopen jaar hard gewerkt om van dit innovatieve, grootschalige en ambitieuze sportprogramma een succes te maken. Er is geïnvesteerd in de samenwerking met 30 VO-scholen en diverse sportverenigingen verspreid over de stad. Wij maken graag van deze gelegenheid gebruik om waardering en dank uit te spreken aan alle betrokkenen.

Het onderzoek dat voor u ligt laat de opbrengst zien van het eerste jaar Challengeo10. De onderzoekers van de Universiteit Utrecht gaan uitgebreid in op de eerste resultaten, geven een overzicht van de werkzame mechanismen en laten zien waar ruimte is voor verbetering. Voor het onderhavige onderzoek hebben we een begeleidingscommissie ingesteld om de kwaliteit van het onderzoek te waarborgen. Wij zijn de leden van de commissie en de voorzitter lector Stijn Verhagen in het bijzonder dankbaar voor hun belangeloze inzet. We kijken met veel plezier uit naar de volgende rapportage.

Roelof Prins

Directeur Stichting De Verre Bergen

Nanne Boonstra

Research Manager Stichting De Verre Bergen

Samenvatting

Sinds september 2013 voert Rotterdam Sportsupport het programma Challenge010 uit. Dit programma is mogelijk gemaakt door Stichting de Verre Bergen (SDVB) en richt zich op het verhogen van de sportdeelname onder scholieren in het voortgezet onderwijs in Rotterdam. Daarnaast wil het programma, via het organiseren van een scholencompetitie in vier takken van sport (zaalvoetbal, basketbal, dansen en boksen), bijdragen aan een gezondere leefstijl, het verbeteren van sociaal gedrag en het verhogen van de schoolprestaties.

Challenge010 koppelt leerlingen, met name van het VMBO, per sport aan een vereniging. De jongeren worden door deelname aan het programma direct lid van de betreffende vereniging. De activiteiten per sport worden aangestuurd door een coördinator, die nauw samenwerkt met trainers van de sportverenigingen en docenten vanuit de scholen. Bij Rotterdam Sportsupport zijn pedagogisch adviseurs aangesteld die zich bezighouden met de pedagogische borging van het programma.

In opdracht van SDVB voerde het Departement Bestuurs- en Organisationswetenschap (USBO) van de Universiteit Utrecht onderzoek uit naar de resultaten en werkzame mechanismen van het eerste seizoen van Challenge 010, zodat inzicht ontstaat in manieren waarop de resultaten van het programma geoptimaliseerd kunnen worden. In de periode september 2013 – juni 2014 hield USBO 26 interviews met professionals (coördinatoren, trainers, docenten), organiseerde zes focusgroepen met professionals en acht focusgroepen met leerlingen, beschreef 16 observaties van trainingen en wedstrijden en analyseerde 416 door deelnemers ingevulde enquêtes (responsratio 87%).

Resultaten

Het onderzoek laat zien dat in totaal 555 leerlingen van 30 verschillende middelbare scholen hebben deelgenomen aan Challenge010 in het schooljaar 2013-2014. 74% is jongen, 26% is meisje en meer dan helft van de deelnemers volgt VMBO-onderwijs. 67% van de deelnemers was voorafgaand aan het programma nog geen lid van een sportvereniging.

Challenge010 blijkt een organisatorisch complex programma dat er in is geslaagd deelnemers enthousiast te krijgen of te houden voor sport. Ook zijn deelnemers beter geworden in de beoefende sport. Geconcludeerd kan worden dat Challenge010 hiermee in het eerste seizoen heeft gezorgd voor een goede voedingsbodem om een bijdrage te leveren aan het realiseren van de oorspronkelijke doelstellingen.

Challenge010 leidt ertoe dat deelnemers sportief actiever zijn geworden, ook buiten het programma om. Een derde van de deelnemers die voor Challenge010 nog niet lid waren van een sportvereniging zegt in de toekomst wel lid te willen worden. Bijna een derde van de deelnemers geeft aan zich nu beter te gedragen op school en ook de betrokken professionals ervaren geregeld een positieve gedragsverandering. Dit alles kan, gezien de complexiteit van de doelgroep en de relatief korte looptijd van het programma, gezien worden als een goed resultaat - al maakt eerder onderzoek duidelijk dat dit niet automatisch betekent dat de gedragsverandering ook voor andere situaties geldt of dat de sportparticipatie blijvend hoeft te zijn.

Het bevorderen van een gezonde leefstijl is in de uitvoering van het programma het minst aan de orde gekomen. De positieve impact van Challenge010 op een gezonde leefstijl is – mede daardoor – in dit onderzoek niet zichtbaar. Wel is duidelijk dat de deelnemers, dankzij het programma, meer zijn gaan bewegen en aangenomen mag worden dat dit een – tenminste tijdelijk – positief effect zal hebben op hun gezondheid. Daarnaast geeft bijna de helft van de deelnemers aan dat sinds hun deelname aan Challenge010 de schoolprestaties zijn verbeterd.

In het algemeen geldt dat de blijvende maatschappelijke impact van Challenge010 afhankelijk is van factoren die niet allemaal door het programma te beïnvloeden zijn. De resultaten die direct zijn toe te schrijven zijn aan de uitvoering van Challenge010 betreffen, voor een groot deel van de deelnemers, onder meer: verbeterde discipline, toegenomen verantwoordelijkheidsgevoel en verbeterde communicatie met anderen, zoals met docenten

en teamgenoten. En hoewel deze outcomes niet bij iedere deelnemer even sterk optreden kan gesteld worden dat Challenge010 op deze manier een context creëert die kan bijdragen aan blijvende gedragsverandering.

Daarnaast zijn de volgende outcomes zichtbaar bij een substantieel deel van de deelnemers: verbeterde sociale vaardigheden en verbinding met andere groepen, respect voor anderen en toegenomen zelfvertrouwen. Dit betreft allemaal elementen die van belang zijn bij het opbouwen van ‘sociaal kapitaal’ – een vorm van kapitaal die gezien wordt als voorwaarde voor ontwikkeling. Daarmee is sociaal kapitaal een belangrijke nevenopbrengst van Challenge010.

Werkende bestanddelen

Gesteld kan worden dat Challenge010 erin is geslaagd een alternatieve sociale omgeving te creëren, die een veilige context biedt waarin bovengemiddeld ruimte is voor persoonlijke aandacht en sturing op discipline, zelfvertrouwen en het nemen van verantwoordelijkheid door de deelnemers. Cruciaal voor het bereiken van de resultaten van Challenge010 zijn de rol en de betrokkenheid van professionals. De (succesvolle) coördinatoren en trainers weten de jongeren te raken doordat zij beschikken over sporttechnische vaardigheden en/of omdat zij in hun manier van doen aansluiten bij de leefwereld van de jongeren. De betrokken docent en de schoolse context bieden een veilige omgeving om te sporten en maken dat de drempel voor deelname aan het programma wordt verlaagd. De betrokkenheid van scholen en de rol van docenten, in samenwerking met de overige professionals, is erg belangrijk om de leerlingen betrokken te houden bij het programma en ze te ‘raken’ op die momenten dat het nodig is.

Overige werkende bestanddelen zijn: het stellen van duidelijke regels tijdens het sporten, het benutten van de specifieke kracht per type sport, de status van Challenge010 op de scholen en de laagdrempelige manier waarop de sport wordt aangeboden. Daarnaast zijn er een aantal organisatorische randvoorwaarden van belang, te weten: het hanteren van duidelijke selectiecriteria

voorafgaand aan het programma, diverse incentives voor deelname, de competitie tegen andere scholen en het aanbieden van leuke en voldoende trainingen.

Aanbevelingen

Het onderzoek heeft geleid tot de ontwikkeling van een ‘theorie van verandering van Challenge010’. Vanuit deze theorie worden de volgende aanbevelingen gedaan om het programma in de huidige opzet te optimaliseren en de resultaten te verduurzamen buiten de context van Challenge010: investeer in kwaliteit, kennis en samenwerking professionals, optimaliseer het draagvlak binnen scholen, optimaliseer diverse praktische zaken, selecteer deelnemers scherper, concretiseer de link met sportverenigingen, stel gestaffelde contributie in voor doorstroming richting verenigingen en betrek ouders bij het programma.

Daarnaast is aan te bevelen Challenge010 blijvend te laten ondersteunen en te voeden met kennis vanuit onderzoek. Dit onderzoek dient zowel bij te dragen aan de verantwoording van het programma als aan kennisontwikkeling, waardoor het programma kan leren uit de opgedane ervaringen. In beide typen onderzoek is aan te bevelen de in dit onderzoek ontwikkelde ‘theorie van verandering van Challenge010’ als uitgangspunt te nemen.

INHOUD

1. INLEIDING	10
2. ONDERZOEKSOPZET	14
Onderzoeksvragen	15
Onderzoeksaanpak	15
3. CONTEXT CHALLENGE010	18
3.1 Sportparticipatie Nederland	19
3.2 Sportparticipatie Rotterdam	20
3.3 Organisatie Challenge010	20
4. OUTPUTS EN (INTERMEDIATE) OUTCOMES	22
4.1 Outputs	23
4.2 Intermediate outcomes	24
4.3 Outcomes	26
5. IMPACT	34
5.1 Structurele sportparticipatie	35
5.2 Gezonde leefstijl	39
5.3 Gedragsverbetering	39
5.4 Schoolprestaties	40

6. WERKZAME MECHANISMEN EN RANDVOORWAARDEN	42
6.1 Werkzame mechanismen	43
6.2 Randvoorwaarden	52
7. CONCLUSIE	60
7.1 Resultaten	61
7.2 Werkende bestanddelen en randvoorwaarden	62
7.3 Relatie tussen outcomes en werkende bestanddelen	62
8. AANBEVELINGEN	64
8.1 Versterken huidige opzet en verduurzaming	
van effecten	65
8.2 Vervolgonderzoek	68
Literatuur	71
Bijlage 1 Onderzoeksverantwoording	72
Bijlage 2 Onderzoek begeleidingscommissie	74

1. INLEIDING

Leeswijzer

Het rapport start met een beschrijving van de onderzoeksopzet van de evaluatie van Challenge010. Hoofdstuk drie gaat in op de context van het programma. Vervolgens worden in hoofdstuk vier de output en (intermediate) outcomes van Challenge010 en in hoofdstuk vijf de impact van het programma op de deelnemers weergegeven. Hoofdstuk zes gaat in op de werkzame mechanismen en randvoorwaarden van het programma. In de laatste twee hoofdstukken komen de conclusie en aanbevelingen aan bod.

Het vorige Rotterdamse college van Burgemeester en Wethouders heeft in het collegewerkprogramma de doelstelling opgenomen dat in het voorjaar van 2014 de sportdeelname van Rotterdammers op 64% moet liggen en in 2028 op 75%. Daarbij gaat het om Rotterdammers van 6 tot 80 jaar. Sportdeelname staat in dit verband voor minstens 12 keer sporten in het afgelopen jaar - een definitie die vastgelegd is in de landelijke richtlijn sportdeelname onderzoek (RSO) en die ook gehanteerd wordt in dit onderzoek. In het najaar van 2011 voldeed 59% van de Rotterdammers aan deze definitie. Dit percentage is lager dan in vergelijkbare steden als Den Haag (67%), Amsterdam (67%) en Utrecht (74%).

Rotterdam Sportsupport

Eén van de organisaties die als doel heeft om sport toegankelijk te maken voor alle Rotterdammers is Rotterdam Sportsupport. Sinds haar oprichting in 2003 zoekt Rotterdam Sportsupport naar nieuwe manieren om sport in te zetten als instrument voor het behalen van maatschappelijke doelstellingen.

Rotterdam Sportsupport richtte zich in de beginjaren voornamelijk op de bestuurlijke, organisatorische en financiële ondersteuning van de Rotterdamse sportverenigingen. Deze dienstverlening vormt nog steeds een belangrijk onderdeel van de huidige activiteiten. De organisatie heeft haar dienstverlening inmiddels sterk uitgebreid door met het inzetten en versterken van sport(verenigingen) een bijdrage te leveren op vele maatschappelijke terreinen. De Schoolsportvereniging is één van de manieren waarop Rotterdam Sportsupport de sportparticipatie van Rotterdammers probeert te verhogen. De Schoolsportvereniging heeft als doel kinderen in de basisschoolleeftijd te stimuleren om in georganiseerd verband te sporten en op die manier de sportparticipatie onder kinderen te verhogen. Het project is in 21 wijken opgezet en heeft circa 2.500 leden. Veelal buiten de wijk gelegen sportverenigingen komen naar de scholen toe om op de school, direct na schooltijd, structureel sporttrainingen aan te bieden. Het gaat hierbij voornamelijk om scholen in wijken waar weinig tot geen sportverenigingen actief zijn.

Challenge010

Om de sportparticipatie in Rotterdam te verhogen en sport als middel in te zetten voor andere maatschappelijke opgaven heeft Rotterdam Sportsupport in januari 2013 een toezegging gekregen van Stichting de Verre Bergen (SDVB), die het mogelijk maakt om ook voor het Voortgezet Onderwijs vier Schoolsportverenigingen op te zetten.

Dit programma heeft de naam Challenge010 gekregen en wordt uitgevoerd vanaf september 2013. Challenge010, dat via een scholencompetitie samenwerking tussen middelbare scholen en sportverenigingen organiseert, heeft als primair doel om de sportdeelname van leerlingen in het voortgezet onderwijs te vergroten.

Nevendoelen zijn:

- minder verzuim en minder schooluitval;
- betere schoolprestaties;
- minder norm overschrijdend gedrag (vechten, schelden, pesten etc.);
- voorkomen van overgewicht en het bevorderen van een gezonde leefstijl.

Challenge010 heeft de ambitie om in de eerste 1,5 jaar (januari 2013 – september 2014) 1.040 jongeren met het programma te bereiken. Van deze 1.040 jongeren is minimaal 70% nog geen lid van een sportvereniging voordat zij deelnemen aan het programma.

Stichting De Verre Bergen

SDVB heeft als missie om een langdurige positieve impact te hebben op de stad Rotterdam door samen te werken met vernieuwende en schaalbare maatschappelijke initiatieven voor en door Rotterdammers. De Stichting ziet in het programma Challenge010 een initiatief dat bij kan dragen aan het verhogen van de sportparticipatie van middelbare scholieren in Rotterdam en wenst de effecten en kritische succes- en/of faalfactoren van het programma inzichtelijk te krijgen.

Door middel van stimulering van wetenschappelijk onderzoek wil SDVB bijdragen aan een ontwikkelingsgericht en innovatief klimaat in de stad. Wetenschappelijk

onderzoek is bovendien nodig om aan te kunnen tonen hoe groot de maatschappelijke impact is van Challengeo10 en kan helpen bij het continueringsvraagstuk.

Onderzoeksvraag

Stichting De Verre Bergen heeft het Departement Bestuurs- en Organiseringswetenschap (USBO) van de Universiteit Utrecht gevraagd onderzoek te doen naar de **resultaten** en **werkzame mechanismen** in het eerste seizoen van Challenge o10. Dit onderzoek biedt tevens inzicht in manieren waarop de resultaten geoptimaliseerd kunnen worden. De bevindingen van het onderzoek worden weergegeven in dit rapport.

Om de sportparticipatie in Rotterdam te verhogen en sport als middel in te zetten voor andere maatschappelijke opgaven is Rotterdam Sportsupport gestart met Challengeo10

2. ONDERZOEKSOPZET

In dit hoofdstuk wordt de opzet en uitvoering van het onderzoek beschreven. De onderzoeksvragen komen aanbod en de verschillende onderzoeksfasen.

Tijdens de evaluatie van Challenge010 zijn twee onderzoeklijnen gehanteerd. Enerzijds is onderzoek gedaan naar de resultaten van het programma in het eerste seizoen, anderzijds is het een onderzoek naar de werkzame mechanismen ervan.

Onderzoeksvragen

De volgende vragen stonden tijdens het onderzoek centraal:

1. **Evaluatie van de resultaten in het eerste seizoen Is de sportdeelname van de deelnemers verhoogd?**
  - Zijn scholieren die nog geen lid waren van een sportvereniging gaan sporten bij een sportvereniging?
  - Is er onder de deelnemers een daling van schoolverzuim, norm overschrijdend gedrag, schooluitval en een verbetering van de schoolprestaties zichtbaar?
  - Heeft Challenge010 een preventieve werking op het krijgen van overgewicht bij deelnemers en stimuleren van een gezonde leefstijl?
2. **Inzicht in de werkzame mechanismen**
  - Welke werkwijze/methode wordt binnen Challenge010 gehanteerd om leerlingen in het VO meer te laten sporten?
  - Op welke wijze heeft het programma een effect op de daling van schoolverzuim, norm overschrijdend gedrag, schooluitval en het verbeteren van schoolprestaties van deelnemers?
  - Op welke wijze draagt Challenge010 bij aan het voorkomen van overgewicht bij deelnemers en het stimuleren van een gezonde leefstijl?

Onderzoeksaanpak

Het onderzoek is uitgevoerd in de periode september 2013 - juni 2014. De totale dataverzameling heeft bestaan uit de volgende onderdelen¹:

- 26 interviews met professionals (coördinatoren, trainers, docenten)
- 6 focusgroepen professionals
- 8 focusgroepen leerlingen
- 16 observaties van trainingen en wedstrijden
- 416 door deelnemers ingevulde enquêtes

Om uitspraken te kunnen doen over het verschil tussen de begin- en eindsituatie van de deelnemers aan Challenge010 is het onderzoek gefaseerd uitgevoerd:

Fase 1: in kaart brengen van de verwachtingen van de betrokkenen In de fase tot de start van Challenge010 (oktober 2013) was het belangrijk om inzicht te krijgen in de context van de deelnemende scholen inclusief kenmerken van de leerlingenpopulatie. Hoe kijken de leerlingen aan tegen sportparticipatie, schoolverzuim, norm overschrijdend gedrag, schooluitval, schoolprestaties en overgewicht?

In deze fase is samengewerkt met de Hogeschool Rotterdam². Studenten van de minor 'Meer dan een Club' hebben casestudies uitgevoerd bij acht deelnemende scholen en per school met vijf leerlingen van de school en vijf leerlingen in de nabijheid van de school gesproken. Op deze manier verkregen de studenten een helder beeld van de context van de scholen en de ideeën van de leerlingen op de volgende punten:

- Waarom jongeren wel/niet sporten op de betrokken scholen;
- In hoeverre de jongeren ervaren dat er norm overschrijdend gedrag plaatsvindt op de scholen;
- Wat het bewustzijn van de jongeren is ten aanzien van een gezonde leefstijl.

¹ Een uitgebreidere onderzoeksverantwoording is terug te vinden in bijlage 1.

² Het overzicht van de uitgevoerde cases en de onderzoeksverantwoording over de samenwerking met de Hogeschool Rotterdam is terug te vinden in bijlage 1.

Tevens is de onderwijspositie van de potentiële deelnemers (alle leerlingen op de deelnemende scholen) in kaart gebracht.³ Hierbij werd gebruik gemaakt van gegevens van het Centrum voor Onderzoek en Statistiek (COS) van de Gemeente Rotterdam⁴ die over informatie beschikten, op buurtniveau, over de onderwijspositie van Rotterdammers in de leeftijd van 12 t/m 16 jaar en 17 t/m 22 jaar op de volgende punten:

- Absolute verzuimers
- Voortijdige schoolverlaters
- Scholieren zonder startkwalificatie
- Jongeren met startkwalificatie

Aanvullend op de voorgaande acties zijn in de verkennende fase van het onderzoek twee focusgroepen gehouden met betrokken coördinatoren, twee focusgroepen met betrokken vakleerkrachten en twee focusgroepen met betrokken trainers van de sportverenigingen. In deze focusgroepen stonden de verwachtingen van de betrokken professionals ten aanzien van de effecten en de werkzame mechanismen van het programma centraal.

Fase 2: Tussenstand van Challenge010

In de periode van december 2013 tot maart 2014 is een tussenstand opgemaakt van de bevindingen van de betrokken professionals ten aanzien van de effecten en werkzame mechanismen van Challenge010. Daartoe zijn 13 interviews gehouden met betrokken coördinatoren, docenten en trainers.

In deze periode is ook met deelnemers gesproken over de effecten en werkzame mechanismen van Challenge010. Deze gesprekken vonden plaats in de vorm van vier focusgroepen met gemiddeld drie deelnemers (één per sport). Ook is er een enquête uitgezet onder alle deelnemers aan Challenge010. De responsratio op deze enquête was, met 416 ingevulde enquêtes, 87%.

In de tweede fase van het onderzoek is doorlopend een aantal trainingen en wedstrijden van de verschillende sporten bezocht en geobserveerd door de onderzoekers.

Fase 3: Eindstand van Challenge010

In de derde fase van het onderzoek, tot juni 2014, is meer diepgang gezocht in de gesprekken met betrokken professionals en deelnemers, met als doel beter inzichtelijk te maken wat de relatie is tussen de effecten en de werkzame mechanismen van het programma. In deze fase van het onderzoek zijn vier focusgroepen met deelnemers gehouden en tien diepte-interviews afgenomen met betrokken professionals. Deze gesprekken resulteerden in de totstandkoming van een vijftal illustraties waarin (de relatie tussen) de werkzame mechanismen en de effecten van Challenge010 worden beschreven aan de hand van concrete voorbeelden en verhalen.

In deze fase is tevens een aantal trainingen en wedstrijden van de verschillende sporten bezocht en geobserveerd door de onderzoekers.

‘Het is lastig om het zaalvoetbal te combineren met school en de andere sporten die we doen. Het zaalvoetbal bij Challenge010 komt mooi uit omdat het overdag plaatsvindt op een tijdstip dat de jongens nog wel tijd hebben.’

³ Het was oorspronkelijk de bedoeling om de cijfers van de onderwijspositie op buurtniveau te vergelijken met de cijfers van de onderwijspositie op schoolniveau (van iedere deelnemende school). De informatie bleek echter niet per school beschikbaar te zijn. Daarbij was de informatie van het COS te gedateerd om een goede vergelijking te kunnen maken met de onderwijspositie over de periode waarin Challenge010 plaatsvond.

⁴ www.rotterdamcijfers.nl

3. CONTEXT CHALLENGE 010

Dit hoofdstuk beschrijft de context van Challenge010. Allereerst wordt ingegaan op de feiten en cijfers met betrekking tot de sportparticipatie in Nederland en in Rotterdam. Vervolgens wordt een beschrijving gegeven van de organisatie van Challenge010.

3.1 Sportparticipatie Nederland

Met een stijging van de leeftijd neemt de sportparticipatie in Nederland af. Uit de Sportersmonitor 2012 (NOC*NSF, 2013) blijkt dat gemiddeld 69% van de Nederlanders in 2012 minimaal 12 keer per jaar heeft gesport. Van de laag opgeleide Nederlanders is dit 60%. In de leeftijdscategorie 5 tot en met 11 jaar heeft 89% van de jongeren minimaal 12 keer gesport in 2012. In de leeftijdscategorie 12 tot en met 23 is dat 79%, dat betekent een daling van 10%. In figuur 1 is te zien hoe de sportparticipatie afneemt met een stijging van de leeftijd.

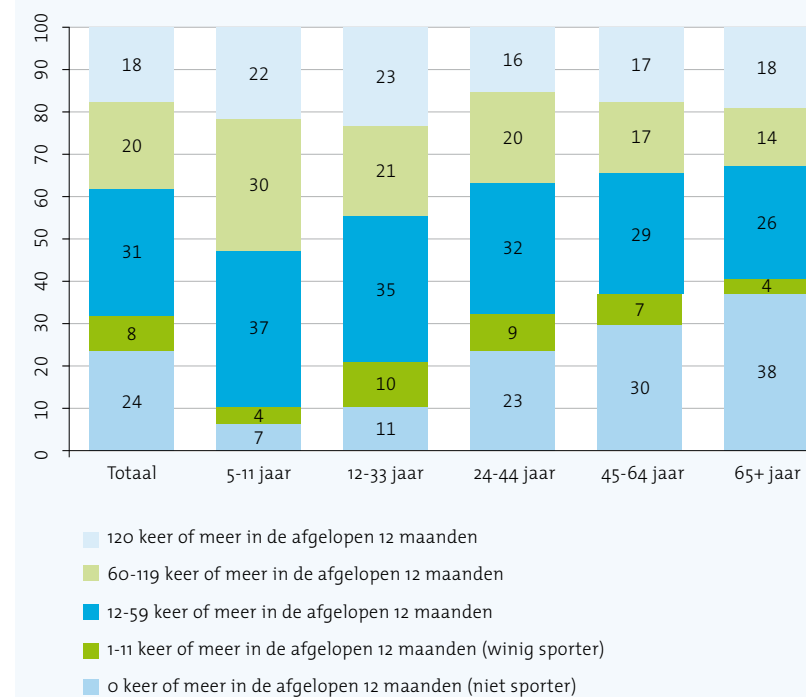
In de leeftijdssegmenten 12-23 jaar en 24-44 jaar is het aandeel afhakers⁵ het grootst. In deze leeftijdssegmenten is ook de grootste afname in georganiseerde sport via sportverenigingen te zien. Twee derde (66%) van de

5-11 jarigen sport in een vereniging. Tussen de 12-23 jaar is 47% lid van een vereniging en dit daalt verder naar 26% tussen de 24-44 jaar (NOC*NSF, 2013).

De toename van commerciële en individuele sportbeoefening is niet voldoende om de teruggang van sporten in verenigingsverband te compenseren.

De belangrijkste reden voor jongeren in de leeftijd van 12 tot en met 23 jaar om te stoppen met sporten is dat sport moeilijk te combineren is met school, studie en/of werk. Daarnaast wordt sport niet meer zo leuk gevonden (of andere bezigheden zijn nog leuker). Het is lastig om deze doelgroep aan het sporten te krijgen. Vanuit onderzoek van NOC*NSF (2013) wordt opgemerkt dat er speciale aandacht nodig is voor gezinnen in de lagere inkomensklassen om de doelstelling uit de Sportagenda 2016 -verhoging van de sportparticipatie van 69% naar 79% in 2016- te behalen. De sportparticipatie, dat wil

Figuur 1 Sportfrequentie in 2012.

⁵ Definitie van 'afhaker': iemand die in de afgelopen 12 maanden NIET heeft gesport (0-11x per jaar), maar in het verleden WEL heeft gesport (ffl 12x per jaar) (NOC*NSF, 2013).

zeggen iemand sport 12x per jaar of vaker, onder mensen met een lage opleiding is met 60% beduidend lager dan de sportparticipatie onder personen met een midden en of hoge opleiding (73%).

3.2 Sportparticipatie Rotterdam

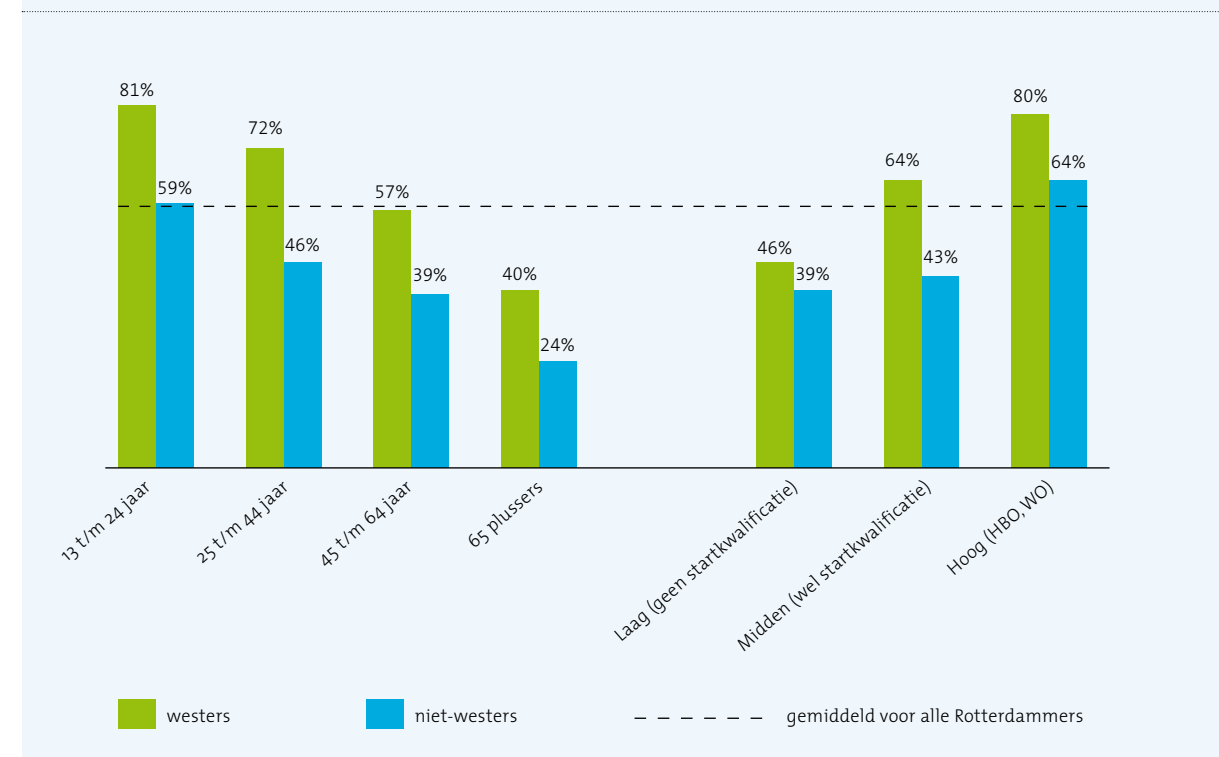
Ook in Rotterdam is te zien dat de sportparticipatie onder jongeren afneemt met een stijging van de leeftijd. Het percentage Rotterdammers dat minstens 12 keer per jaar sport neemt met het ouder worden af (Dujardin & De Vries, 2012). Daarnaast is er een groot onderscheid in sportdeelname tussen westerse en niet-westerse Rotterdammers en zijn Rotterdammers met een laag opleidingsniveau (geen startkwalificatie) minder sportief actief dan Rotterdammers met een hoog opleidingsniveau (HBO/WO), zoals figuur 2 laat zien. Gemiddeld was 59% van de Rotterdammers in 2011 sportief actief. De sportdeelname van jongeren in het voortgezet onderwijs ligt onder het Rotterdamse gemiddelde van 59% (Dujardin & De Vries, 2012).

3.3 Organisatie Challenge010

Challenge010 richt zich op de moeilijke doelgroep van 12 tot 16 jaar en activeert leerlingen via de context van – voornamelijk – VMBO scholen in het voortgezet onderwijs met de bedoeling ze deel te laten nemen aan sport. De ambitie is om in de eerste twee jaar (september 2013 – september 2015) 1.040 jongeren met het programma te bereiken. Van deze 1.040 jongeren is minimaal 70% nog geen lid van een sportvereniging voordat zij deelnemen aan Challenge010. Het doel van het programma is om uiteindelijk een zo groot mogelijk percentage van de deelnemers lid te laten worden van een sportvereniging en zo de sportparticipatie onder jonge Rotterdammers te verhogen.

Via Challenge010 wordt in vier gebieden – noord, oost, zuid en west – op locatie gesport. In het projectplan is er van uit gegaan dat er per gebied vier sporten (zaalvoetbal, basketbal, dans en boksen) en minimaal acht middelbare scholen aan het programma zijn verbou-

Figuur 2 percentage sportende Rotterdammers.

‘Veel jongeren hebben weinig sociale achtervang of komen uit families waar weinig aandacht wordt besteed aan de jongeren. Bij het sporten leg ik daarom de nadruk erop dat je deel uitmaakt van een team en dat je successen ook kunt delen met dit team.’

den. De sporten zaalvoetbal en basketbal vinden plaats in competitieverband, waarbij de deelnemers met hun eigen team trainen en één keer in de twee weken een wedstrijd spelen tegen de andere scholen in het gebied. Bij de sporten dansen en boksen trainen de deelnemers van verschillende scholen gezamenlijk en werken zij toe naar een uitvoering danwel wedstrijd. Het zaalvoetbal en het basketbal kennen teams specifiek voor meiden. Dansen en boksen vinden gemixt plaats met jongens en meiden.

De trainingen en de wedstrijden vinden plaats op een locatie in één van de vier gebieden (noord, zuid, oost en west). De meidencompetitie van het zaalvoetbal vormt hierop een uitzondering: die vindt stad-breed plaats. Dit betekent dat het grootste gedeelte van de leerlingen in de eigen wijk en dichtbij de school kan sporten.

Iedere sport wordt vanuit Rotterdam Sportsupport aangestuurd door een coördinator. Per gebied worden de leerlingen per sport aan een vereniging gekoppeld. Jongeren worden bij deelname direct lid van de betreffende vereniging en tekenen daarvoor een contract. In dit contract is opgenomen dat de leerlingen minimaal 80% van de trainingen aanwezig moeten zijn. De deel-

nemers moeten €75 betalen voor hun lidmaatschap van de sportvereniging. €25 hiervan is een borg, die zij aan het einde van het schooljaar terug krijgen als zij minimaal 80% aanwezig zijn geweest en zich goed hebben gedragen. In het contract staan tevens gedragsregels opgenomen en sancties die volgen wanneer de deelnemers zich niet aan de regels houden.

De sportvereniging dient te zorgen voor goede trainers, die de trainingen op school voor het team verzorgen, of, in het geval van dansen en boksen, op de locatie van de vereniging zelf. Bij de competitie sporten zaalvoetbal en basketbal is het de bedoeling dat een docent van school het deelnemende team begeleidt in de rol van coach. Bij boksen en dansen zijn de docenten verantwoordelijk voor de inschrijvingen, maar er is verder geen betrokkenheid van de docent vereist.

Bij Rotterdam Sportsupport zijn pedagogisch adviseurs aangesteld die zich bezighouden met de pedagogische borging van het programma. Er zijn tevens een ‘pestprotocol’, een ‘sanctieprotocol’ en een ‘gedragscode’ opgesteld. De pedagogisch adviseur kan desgevraagd de coördinatoren en trainers ondersteunen in de omgang met de leerlingen of advies geven in het geval van excessen.

4. OUTPUTS EN (INTERMEDIATE) OUTCOMES

In dit hoofdstuk worden de opbrengsten van Challenge010 in het eerste seizoen gepresenteerd. Allereerst wordt ingegaan op het aantal deelnemers, de achtergrond van de deelnemers en het beweeggedrag van de deelnemers. Vervolgens komen de maatschappelijke opbrengsten van het programma aan bod.

Onder *intermediate outcomes* verstaan we de direct zichtbare, maar minder tastbare opbrengsten van het programma. Deze *intermediate outcomes* zorgen ervoor dat scholieren willen deelnemen aan Challenge010 en vormen de basis van de *outcomes*. Onder *outcomes* verstaan we de effecten van Challenge010 die direct zijn toe te schrijven aan het programma.

De (*intermediate*) *outcomes* zijn zichtbaar geworden in gesprekken met betrokken professionals en deelnemers aan Challenge010, observaties van de trainingen en wedstrijden en de enquête die is afgenomen onder de deelnemers.

4.1 Outputs

Deelname

In totaal hebben 555 leerlingen van 30 verschillende middelbare scholen deelgenomen aan Challenge010 in het schooljaar 2013-2014.

Hieronder worden de deelnemende middelbare scholen en het type onderwijs per school weergegeven. In het overzicht valt op dat het in meer dan de helft van de scholen specifiek een VMBO school betreft. Hieruit kan worden afgeleid dat het is gelukt om een hele specifieke doelgroep (VMBO leerlingen) te benaderen en te betrekken bij het programma.

Tabel 1 Overzicht betrokken scholen.

	SCHOOL	TYPE ONDERWIJS
1	Sint Montfort	Mavo/Havo/Vwo
2	Olympia College	VMBO/Praktijkonderwijs
3	Calvijn Lombardijen	Mavo+
4	Hugo de Groot	Mavo/Havo/VWO
5	Slinge	VMBO
6	Zuiderpark	VMBO
7	Palmentuin	VMBO
8	De Opperd	VMBO/Mavo/ Havo/ Vwo
9	Calvijn Maarten Luther	Mavo/Havo/ 1e 3 jaar Vwo

10	RVC De Hef	VMBO
11	Veenoord	VMBO
12	LMC Pro Talingstraat	Praktijkonderwijs
13	De Waal	VMBO
14	LMC Pro Huismanstraat	Praktijkonderwijs
15	Melanchthon Prinses Irene	VMBO
16	Noordrandcollege	VMBO
17	Cosmicus	Havo/ Vwo/ Vwo+
18	Melanchthon Kralingen	VMBO
19	Wellant College	VMBO
20	Horeca Vakschool	VMBO
21	Accent College	Praktijkonderwijs
22	Grafisch Lyceum Rotterdam	VMBO
23	Libanon	Mavo/ Havo/ Vwo
24	Thorbecke	VMBO/ Mavo/ Havo/ Vwo
25	Comenius	Mavo/Havo
26	Roncalli Mavo	Mavo
27	GK van Hogendorp	VMBO
28	Melanchthon Mathenesse	VMBO
29	STC	VMBO
30	Mavo Delfshaven	Mavo

Van de 555 deelnemers is 74% jongen en 26% is meisje. De meeste leerlingen namen deel aan het zaalvoetbal, bijna 63% van het totale aantal deelnemers. Het minste aantal leerlingen nam deel aan dans, zo'n 10%. In tabel 2 is een overzicht te vinden van het totale aantal deelnemers per sport.

Tabel 2 Deelnemers aan Challenge010.

	TOTAAL AANTAL DEELNEMERS	% LID VAN VERENIGING	% NIET LID VAN EEN VERENIGING
Zaalvoetbal	349	38%	62%
Basketbal	86	15%	85%
Boksen	64	42%	58%
Dans	56	21%	79%
Totaal	555	33%	67%

Bij het zaalvoetbal en het boksen was een relatief groot percentage van de leerlingen al lid van een sportvereniging voorafgaand aan deelname aan Challenge010. Als gekeken wordt naar het onderscheid tussen jongens en meisjes en het al dan niet lid zijn van een sportvereniging voorafgaand aan Challenge010, is te constateren dat een hoger percentage jongens (38%) dan meisjes (20%) lid was van een sportvereniging voorafgaand aan deelname aan Challenge010.

Beweeggedrag

Naast het lidmaatschap van een sportvereniging is ook gevraagd aan de deelnemers in hoeverre zij rustig of intensief bewegen⁶ naast hun deelname aan Challenge010⁷. In tabel 3 is te zien dat bijna de helft van de deelnemers aangeeft meer dan 60 minuten per dag rustig te bewegen (wandelen, fietsen, traplopen). Ook bijna de helft van het aantal deelnemers geeft aan meer dan 60 minuten per dag intensief te bewegen (rennen, sporten).

Tabel 3 Aantal minuten bewegen per dag (N=416).

	AANTAL MINUTEN RUSTIG BEWEGEN	AANTAL MINUTEN INTENSIEF BEWEGEN
< 30 minuten	1%	19%
30-60 minuten	41%	43%
> 60 minuten	49%	39%

Een verdere uitsplitsing van de data laat het volgende zien:

- Jongens bewegen meer rustig en intensief dan dat meisjes dat doen volgens de opgave in de enquête.
- Er is geen significant verschil tussen onder- en bovenbouwleerlingen in de mate waarin zij aangeven dagelijks intensief te bewegen.
- Deelnemers aan de activiteit 'dansen' zitten relatief vaak in de categorie 'minder dan 30 minuten per dag' rustig bewegen.
- Boksers zitten relatief vaak in de categorie '30-60 minuten per dag' rustig bewegen.

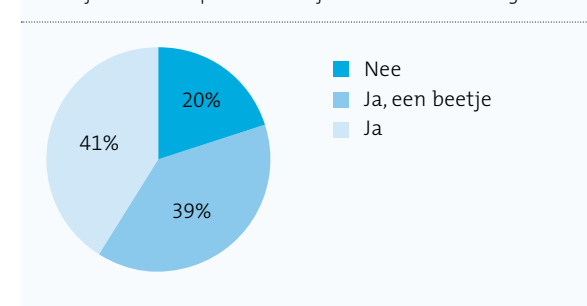
4.2 Intermediate outcomes

Plezier

Plezier hebben is voor alle deelnemers erg belangrijk. De leerlingen vinden Challenge010 een leuk programma. Ze vinden het leuk om te sporten na school, samen met klasgenoten en leerlingen uit andere klassen. *'Challenge010 is leuk! Het zijn erg leuke lessen en er is goede muziek om op te dansen.'* *'Het is een leuk project. We hebben veel lol!'*

Uit de enquête blijkt dat een groot gedeelte van de leerlingen (80%) het ook (een beetje) leuker vindt op school sinds zij meedoen aan Challenge010.

Diagram 1: Vind je het leuker op school sinds je meedoet aan Challenge010?

Leerlingen die meer dan 60 minuten per dag intensief bewegen beantwoorden over het algemeen deze vraag positiever. De meer sportieve leerlingen vinden het dus vaker (nog) leuker op school dan de minder sportieve leerlingen.

In tegenstelling tot plezier maken is voor veel leerlingen het winnen van wedstrijden niet het belangrijkste van Challenge010. Twee meiden uit een basketbalteam be-noemen dat als volgt:

'Wij doen het vooral voor de leuk, winnen is niet zo belangrijk voor ons.'

Ook de professionals geven aan dat Challenge010 door de leerlingen als leuk ervaren wordt en dat niet alle leerlingen het belangrijk vinden om te winnen. Eén van de professionals zegt hierover:

'Winnen is voor de meiden minder belangrijk, het gaat om het plezier. In ieder geval minder belangrijk dan bij de jongenscompetitie.'

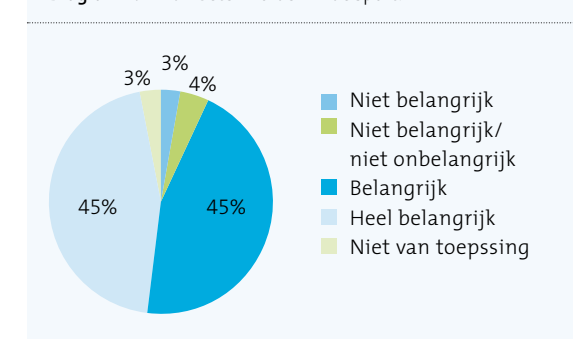
Net als de leerlingen hechten veel trainers waarde aan het plezier-element, bijvoorbeeld als leerlingen minder goed zijn in een sport:

'Niet alle leerlingen zijn even goed in het voetballen, ze moeten plezier hebben in het voetbal en niet ten koste van alles willen winnen. Als er geen plezier gemaakt wordt, wordt er ook minder genoten als er gewonnen wordt.'

Beter worden in sport

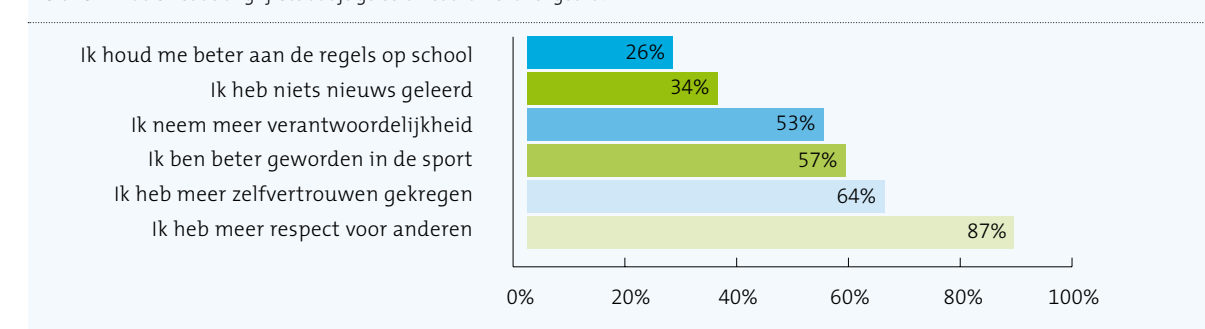
Als leerlingen gevraagd wordt wat zij belangrijk vinden aan Challenge010 geeft 92% van hen aan dat zij het belangrijk vinden om beter te kunnen worden in de sport.

Diagram 2: Ik kan beter worden in de sport.

Uit grafiek 1 kan worden afgeleid dat 57% van de leerlingen aangeeft dat zij het 'beter worden in de sport' het belangrijkste vinden dat zij geleerd hebben van deelname aan Challenge010.

Grafiek 1 Wat is het belangrijkste dat je geleerd hebt van Challenge010?

⁶ Met 'rustig bewegen' wordt wandelen, fietsen of traplopen bedoeld. 'Intensief bewegen' staat voor rennen of sporten.

⁷ Hiervoor is de Fitnorm gebruikt die uitgaat van drie maal per week tenminste 20 minuten intensieve lichaamsbeweging (door bijvoorbeeld te sporten).

De leerlingen willen constant beter worden. Als een aantal zaalvoetballers gevraagd wordt wat zij nodig hebben om nog beter te worden dan antwoorden zij als volgt: 'Meer teams om tegen te spelen. Het is niet leuk als je altijd tegen dezelfde teams moet want dan weet je wel of je beter bent of niet. Het is ook belangrijk om juist tegen nieuwe (betere) teams te spelen zodat je als team nog beter kan worden.'

4.3 Outcomes

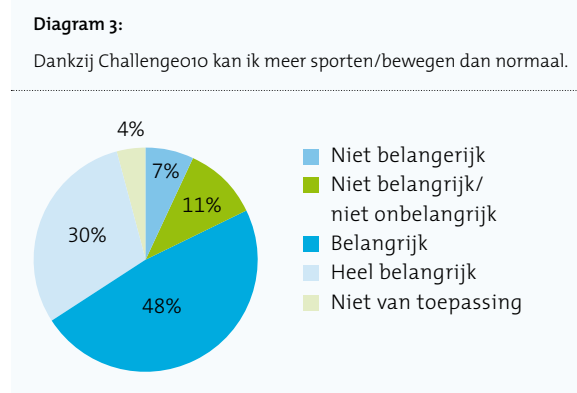
Sportief actief zijn

De deelnemers is gevraagd hoeveel minuten zij intensief bewegen (rennen/sporten) per dag naast Challengeo10 (tabel 4).

	%
< 30 minuten	19
30-60 minuten	42.5
> 60 minuten	38.5

81% van de leerlingen beweegt minimaal 30 minuten per dag intensief. Dit is veel hoger dan het landelijk gemiddelde van 39.2% van de jongeren tot 17 jaar die voldoen aan de Fitnorm⁸ in 2012 (TNO, 2013).

Eén van de hoofddoelstellingen van Challengeo10 is dat 70% van de deelnemers niet lid mag zijn van een sportvereniging voor deelname aan Challengeo10. Door deelname aan Challengeo10 worden de leerlingen automatisch ook lid van een sportvereniging. Een randvoorwaarde voor het lid worden van een sportvereniging is dat de leerlingen het leuk vinden om sportief actief te zijn. Door deelname aan Challengeo10 kunnen de leerlingen meer sporten dan dat zij normaal gesproken doen. Dat klinkt logisch, maar 78% van de leerlingen vindt het (heel) belangrijk dat zij dankzij Challengeo10 meer kunnen sporten.

Uit de analyse van de enquête blijkt dat leerlingen die aangeven meer dan 60 minuten per dag intensief te bewegen, relatief vaak aangeven dat dat zij al aan sport deden voor Challengeo10. Bij de leerlingen die aangeven minder dan 30 minuten per dag intensief te bewegen is het juist andersom: relatief weinig van deze jongeren sportten al voor Challengeo10, en relatief veel van hen niet. Met name voor de leerlingen die minder dan 30 minuten per dag bewegen is het goed dat zij meedoen aan Challengeo10. Afgaande op de percentage in tabel 4 voldoen zij vaak aan de fitnorm.

Incidenteel wordt door deelnemers genoemd dat zij het gevoel hebben dat Challengeo10 goed is voor hun gezondheid of dat ze zich fitter voelen door deelname aan Challengeo10, maar dit lijkt geen prominente rol te spelen voor hen. Ook de betrokken professionals spreken weinig over 'fitheid' of gezondheid van de leerlingen. Uit de gesprekken is af te leiden dat er door de professionals niet gefocust wordt op de doelstelling om het bewustzijn ten aanzien van gezondheid te verbeteren.

Verbeterde sociale vaardigheden en verbinding met andere groepen

Er zijn verschillende werkzame bestanddelen die ervoor zorgen dat de leerlingen werken aan hun sociale vaardigheden. Tijdens Challengeo10 moet respectvol worden gesport, de leerlingen zijn met elkaar verantwoordelijk voor het organiseren van randzaken als ballen en hesjes en door de coördinatoren en trainers worden hen de normen en waarden in het sporten (en leven) bijgebracht. De volgende uitspraken van betrokken professionals illustreren dat:

'Samen voetballen. Je moet het met elkaar doen. Eén van de jongens is iets minder goed dan de rest en dat weet hij ook van zichzelf. Hij krijgt ook gewoon speeltijd en de andere jongens coachen hem dan goed. Als de wedstrijden echt belangrijk worden dan speelt hij wat minder.'

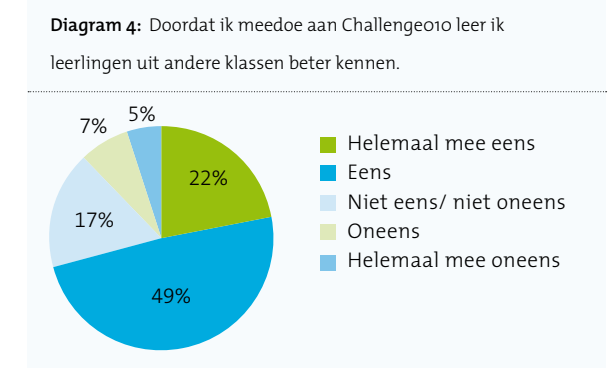
'Altijd positief blijven naar elkaar, ook als het iets minder goed gaat met het voetballen. Als je gaat zeuren op elkaar of tegen de tegenstander dan word je daar zelf niet beter van en maak je de tegenstander alleen maar beter. Het gaat erom dat je als team presteert.'

Door een coördinator wordt aangegeven dat hij tijdens het sporten het teamgevoel benadrukt bij de leerlingen: 'Veel jongeren hebben weinig sociale achtervang of komen uit families waar weinig aandacht wordt besteed aan de jongeren. Bij het sporten leg ik daarom de nadruk erop dat je deel uitmaakt van een team en dat je successen ook kunt delen met dit team.'

Een andere coördinator geeft aan dat hij ook buiten de context van Challengeo10 een verandering ziet in de sociale vaardigheden van de deelnemers:

'Ik zie de jongens veranderen. Als ik jongens op straat tegenkom, groeten ze mij bijvoorbeeld. Dit zouden ze eerder niet doen. Ze weten nu hoe het moet om iemand aan te kijken, een handje te geven en te vragen hoe het gaat.'

De verbeterde sociale vaardigheden leiden ertoe dat de deelnemers leerlingen uit andere klassen beter leren kennen. 71% van de leerlingen is het er (helemaal) mee eens dat zij leerlingen uit andere klassen beter leren kennen. Bovenbouwleerlingen lijken iets positiever in de antwoorden op onderstaande vraag dan onderbouwleerlingen.

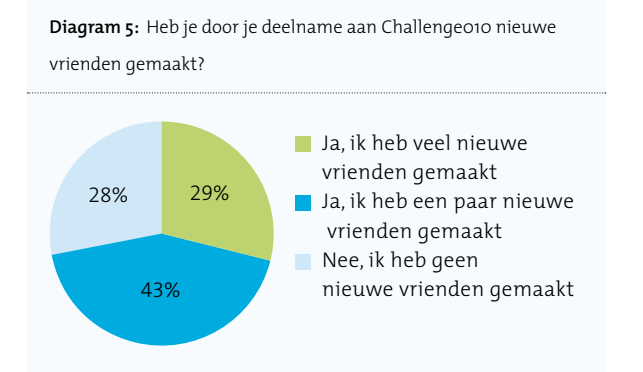

Een docent die een aantal deelnemers aan het boksen begeleidt zegt het volgende over de interactie tussen de leerlingen:

'De jongens zitten in één team met leerlingen van de Roncalli Mavo en het Comenius. Eerst sprak niemand met elkaar, maar nu gebeurt dit grotendeels wel. De jongens hebben het gevoel dat ze meer één groep zijn geworden. Dit kan nog verder groeien, het is nog niet 100%.'

Naast dat de deelnemers leerlingen uit andere klassen beter leren kennen, geven ook veel deelnemers aan (72%) dat zij veel / een paar nieuwe vrienden hebben gemaakt door deelname aan Challengeo10. Dit komt naar voren in de illustratie 'De winnaars van Calvinj Lombardijen' op pagina 30 in dit rapport.

Leerlingen die aangeven dat zij veel bewegen stellen over het algemeen dat zij meer nieuwe vrienden hebben gemaakt door deelname aan Challengeo10.

Het verhaal 'Sociale vaardigheden door Challengeo10' vormt een illustratie van gedragsverandering bij jongeren.

8 Fitnorm: minstens drie keer per week minimaal 20 minuten zwaar intensieve lichamelijke activiteit (zomer/ winter).

Illustratie Sociale vaardigheden door Challenge010

Ze zit er overwegend stil bij tijdens het groepsinterview. J, deelnemster aan het basketbal van Challenge010. Maar dát ze er bij zit, is volgens haar docent M. van het Accent Praktijkonderwijs erg bijzonder. Het meisje, dat vorig jaar de meeste gymlessen nog stil en teruggetrokken op de bank aan de zijkant doorbracht, doet nu mee in de les, ze praat meer, maakt grapjes. Meedoen aan Challenge010 vindt ze, net als haar teamgenoten L. en A., leuk. J. en haar teamgenoten vinden het samen met vrienden wedstrijden spelen en de competitie tegen andere scholen het leukst. De trainingen zijn moeilijker, vindt teamgenoot L., want daar moet je hard werken, en als je niet luistert, te laat komt of straattaal gebruikt, moet je opdrukken. 'En als je niet goed luistert tijdens de wedstrijden, moet je op de bank zitten,' voegt hij daar aan toe. Iets wat de leerlingen liever niet willen, want ze spelen graag mee.

Hoewel het voor de onderbouwleerlingen van Accent lastig is om te reflecteren op hun gedrag en hierover in gesprek te gaan, begrijpen ze wel goed waar het bij Challenge010 om gaat. Wanneer ik doorvraag aan L. waarom hij denkt dat hij op de bank moet zitten als hij niet goed luistert, zegt hij, scherp ineens: 'dan leer je van je fouten.' Dat de deelnemers leren van een programma als Challenge010, staat voor docent M. buiten kijf. Het sociale gedrag van de leerlingen verbetert: ze leren op hun beurt te wachten, niet te mopperen en respect te hebben voor elkaar. Ook ziet ze dat sommige kinderen minder snel boos worden, dat ze leren om rustig te blijven als ze worden uitgedaagd. A. is daarvan een voorbeeld. De jongen wordt door zijn teamgenoot tijdens het interview regelmatig uitgedaagd, maar blijft het hele gesprek rustig en geeft netjes antwoord op de vragen. Vorig jaar was hij absoluut eerder boos geworden, aldus docent M. Waar A. heeft geleerd om rustig te blijven, is J. juist een stuk opener dan voorheen. Dat zij nu meer durft, blijkt wel uit haar antwoord op de vraag of ze basketbal-

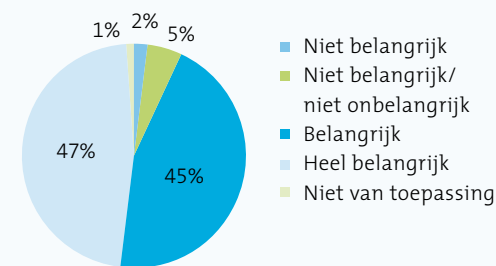
len in de gymlessen net zo leuk vindt als basketballen bij Challenge010, 'Nee,' zegt ze, overtuigd. 'De gymlessen is saai, het is een slechte les.' Schuld bewust kijkt ze op naar gymleerkracht M., maar die niet zo lijkt te zitten met de opmerking van haar leerling. Ze is vooral blij dat J. zich durft uit te spreken.

Respect voor anderen

92% van de leerlingen geeft aan dat het voor hen (heel) belangrijk is dat er tijdens Challenge010 aandacht wordt besteed aan respectvol sporten.

Diagram 6:

Ik vind het belangrijk dat er aandacht is voor respectvol sporten.

Als wordt doorgevraagd aan de jongeren wat zij over het algemeen onder sportief gedrag en respectvol sporten verstaan dan komen zij tot de volgende omschrijving: sportief gedrag betekent niet vechten, duwen of ruw spelen, een handje geven voor en na de wedstrijd en niet mopperen tegen de scheidsrechter.

Als vervolgens de leerlingen in de enquête gevraagd wordt wat het belangrijkste is dat zij geleerd hebben van Challenge010, geeft 87% van de leerlingen aan dat zij meer respect hebben gekregen voor anderen (zie de grafiek 1 op pagina 25). Het 'voor anderen' wordt in deze geïnterpreteerd als andere (tegen)spelers en betrokken professionals bij het programma.

De leerlingen zijn zich erg bewust van het doel van respectvol sporten, of 'sportiviteit' zoals zij het zelf vaak noemen. Een voorbeeld van een gesprek met een aantal jongens die deelnemen aan het basketbal:

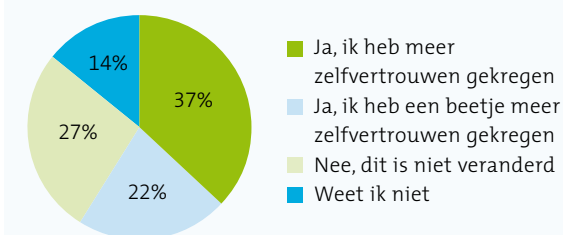
In gesprek met de jongens geven zij aan dat winnen niet het belangrijkste is. Ze hebben tot nu toe alles verloren,

omdat sommige scholen met grote jongens spelen of met jongens die al op basketbal zitten. Dit vinden ze wel jammer, maar 'het gaat om sportiviteit'. Eén jongen geeft aan wel boos te worden als het niet lukt, hij wil dan eigenlijk niet meer meedoen. Toch geeft hij de tegenstander na afloop een hand, maar dat is niet gemakkelijk. Hij doet dit wel, 'omdat het moet.' (fragment uit een gespreksverslag) Tevens geeft een aantal zaalvoetbalmeiden aan dat niet iedere deelnemer respect heeft voor de tegenstander. Volgens hen zegt niet iedereen 'sorry' als er een overtreding wordt gemaakt. Dat vinden de meiden jammer maar is volgens hen niet op henzelf van toepassing: *'Wij weten uit onszelf wel dat dat belangrijk is.'*

Toename van zelfvertrouwen

Zoals te zien was in grafiek 1 op pagina 25 geeft 64% van de leerlingen aan dat het verbeterde zelfvertrouwen één van de belangrijkste opbrengsten is van deelname aan Challenge010. Als specifiek wordt gevraagd aan de deelnemers of zij meer zelfvertrouwen hebben gekregen antwoordt 59% dat zij (een beetje) meer zelfvertrouwen hebben gekregen door deelname aan Challenge010.

Diagram 7: Heb je meer zelfvertrouwen gekregen door je deelname aan Challenge010?

Het zelfvertrouwen van enkele deelnemers groeit niet alleen tijdens de sportactiviteiten maar zij hebben ook meer zelfvertrouwen op andere momenten:

'Het is goed dat je er staat en met veel energie gaat dansen. Het is niet alleen belangrijk om zelfvertrouwen tijdens het dansen te hebben maar ook als je naar school gaat of in de stad loopt. (...) Dan mag je best laten zien dat je er bent. Je komt dan beter over.'

In sommige gevallen is het toegenomen zelfvertrouwen ook zichtbaar buiten de Challenge010 activiteiten. Een docent zegt over één van zijn leerlingen:

'Ik merk al effect in de gymlessen. Eén van de meisjes uit mijn team neemt in de reguliere gymlessen een actieve rol aan in het aansturen en coachen van medeleerlingen tijdens het zaalvoetbal. Ze legde andere leerlingen de spelregels uit, bijvoorbeeld waar de bal moet liggen bij een uittrap.'

Deelname aan Challenge010 kan ook een averechts effect hebben op het zelfvertrouwen. Meiden die deelnemen aan het zaalvoetbal vertellen dat ze negatieve reacties krijgen op school omdat ze alle wedstrijden verliezen. Dit heeft volgens de meiden negatieve invloed op hun zelfvertrouwen.

De volgende illustratie gaat in op hoe Challenge010 een situatie waarin deelname aan Challenge010 juist een positief effect heeft op het zelfvertrouwen van een individuele leerling.

Illustratie De winnaars van Calvijn Lombardijen

De bevoegenheid van J. en Q., de gymleerkrachten van de scholengemeenschap Calvijn Lombardijen, is groot. Net als hun hart voor sport en voor de VMBO-leerlingen van Rotterdam Zuid. Hun visie is helder: 'Ons gaat het er om de leerlingen via Challenge010 op een goedkope, simpele en veilige manier te betrekken door de sport,' aldus J. over haar doelstellingen met Challenge010. En ook, of eigenlijk juist, leerlingen die nog niet sporten en die vanuit eigen motivatie deelnemen aan het programma. Neem nou L., een stille, verlegen brugklasleerling die sociaal gezien maar moeilijk meekomt met de rest. 'Normaal gesproken gaat hij vanuit school direct naar huis. De gemeenschap waarin hij leeft is erg gesloten en behalve zijn computer heeft hij niets.' J. ziet L. groeien. Dankzij Challenge010 heeft hij een team, hij hoort bij een groep en hij doet sociale contacten op. 'Hij praat nu meer. En als ik hem tijdens de gymles de line up laat voordoen, die hij kent van de basketbaltrainingen, zie ik hem gewoon groeien.'

Dáár gaat het om, volgens J., veel meer dan om het winnen van de wedstrijden. En om dat te bereiken is behoorlijk wat commitment nodig. Van de docenten, maar zeker ook van de leerlingen, ouders en van de verdere organisatie van het programma. Calvijn Lombardijen doet dit jaar mee met alle vier de sporten. Ondanks dat is er tijdens het programma slechts één leerling gestopt. Dit is mede te danken aan de rol die de school speelt, is J. van mening. Natuurlijk: de vergoeding die de gymdocenten krijgen en de vrijgeroosterde uren op school maken het programma mogelijk, evenals de goede sportaccommodaties dicht bij de school, de outfits die de kinderen krijgen, de goede scheidsrechters en de inspanning van eenieder die bij het programma betrokken is. Maar betrokkenheid en bevoegenheid vanuit de school zijn onmisbaar. Voor J. en Q. betekent dat onder andere: altijd aanwezig zijn, niet alleen bij het basketbal en het zaalvoetbal, maar bij

alle sporten. Op school zijn er inmiddels zo'n zes leerkrachten die zo nu en dan bij willen springen. J.: 'totaal onverwacht behaalde ons zaalvoetbalteam vorige week de finale. Die jongens waren echt los, dit hadden ze niet verwacht! En ook de docent, die toevallig mee was, vond het fantastisch. Toen hij zag wat daar gebeurde was hij om. Ik mag toch wel mee naar de finale he? vroeg hij me.'

De basketballers van Calvijn hebben in sportief opzicht minder geluk dan hun voetballende schoolgenoten, zij wonnen nog geen enkele wedstrijd. Maar, zo zegt één van de leerlingen: 'het gaat niet om winnen, het gaat om het plezier. En als we een keer scoren, gaat iedereen uit zijn dak!' Daarmee verwoordt hij precies de sfeer die Calvijn Lombardijen ademt. 'Je kan niet altijd winnen in je leven,' zegt J., 'de jongeren in Rotterdam Zuid weten dat maar al te goed. Je moet leren hoe het is om te verliezen, daar kun je als mens uiteindelijk veel meer mee. Degenen die het hardst moeten knokken, komen uiteindelijk het verst.' En dus houdt J. vast aan haar filosofie. Ze kan niet anders. 'Hier voelen wij ons prettig bij,' zegt ze, 'of we nou winnen of verliezen.' Ook L. heeft dit jaar gewonnen.

Discipline

Door hun deelname aan Challenge010 leren de jongeren dat het belangrijk is om gedisciplineerd te sporten⁹. Een paar meiden die deelnemen aan het dansen verwoorden dit als volgt:

'Discipline is belangrijk. Je moet veel leren en onthouden dus dan is het belangrijk om goed op te letten tijdens de lessen en ook buiten de lessen de pasjes te oefenen. Het is belangrijk om altijd door te gaan met oefenen, ook als je de pasjes nog niet zo goed kent moet je gewoon doorgaan en dan leer je het vanzelf.'

De betrokken professionals zeggen dat zij actief sturen op discipline en het nakomen van afspraken en regels. Een bokstrainer illustreert dit met een voorbeeld: *'In het begin maakten sommige meiden nog wel eens rommel of zetten ze hun natte gymtas in de kleedkamer. Toen heb ik daar één of twee keer wat van gezegd, en dan luisteren ze naar me.'*

Andere trainers en coördinatoren geven aan dat de discipline zich uit in het op tijd komen bij de trainingen en het niet op het laatste moment afzeggen van een training en/of wedstrijd.

Verantwoordelijkheid

Het nemen van verantwoordelijkheid voor het team en voor het eigen handelen wordt gestimuleerd door de meeste betrokkenen¹⁰. Een voorbeeld hiervan is de methode van een docent van één van de betrokken scholen. *'Ik stel per team een aanvoerder aan, dit kan iemand zijn die een natuurlijk overwicht heeft of juist een leerling waarvan ik denk dat het goed voor hem/haar zou zijn wat meer verantwoordelijkheid voor het team te nemen; de wat 'stillere' leerling. Met name bij veel van de wat timide jongeren zie ik dat er wel vooruitgang zit in het gedrag. (...) De verantwoordelijkheid die de jongeren nemen komt ook terug in het op tijd komen bij de wedstrijden. De jongeren attenderen elkaar er op dat ze op tijd bij de wedstrijden moeten komen. Andere scholen willen nog wel eens vlak voor het begin van een wedstrijd aankomen, met een incompleet team. Ik vind het mooi om te zien dat onze school wat dat betreft professioneler is.'*

De jongen die aanvoerder is geeft aan dat hij dit zinvol vindt om te doen:

'Ik mag van alles regelen voor het team, de spullen pakken, de warming-up regelen. Het is niet altijd even leuk om te doen, met name het sjouwen met de spullen. Maar ik doe het liever zelf dan dat ik het anderen laat doen, zij vinden het ook niet leuk om te doen.'

Eén van de trainers geeft aan dat de leerlingen vaak goed in staat zijn om verantwoordelijkheden te nemen, maar dat het wel van belang is dat er praktische begeleiding is voor de leerlingen.

Beter communiceren met anderen (team en docent)

De deelnemers aan Challenge010 komen tijdens het programma op een andere manier in contact met hun docent en klasgenoten dan dat zij gewend zijn¹¹. De meeste wedstrijden en trainingen van Challenge010 vinden niet op school plaats maar op sportlocaties in

de buurt van de school. Dit vraagt van de leerlingen dat zij afspraken maken met medeleerlingen en de docent over praktische zaken rond de trainingen en wedstrijden (bijvoorbeeld over het wassen en meebrengen van shirts, wedstrijdschema en vervoer naar trainingen of wedstrijden). Hierdoor leren de leerlingen om beter te communiceren met hun medeleerlingen en betrokken docenten. Een van de docenten vertelt: *'Een meisje die meedoet met basketbal zei eerder nooit iets tegen mij maar (...) nu gaat dit een stuk beter. Zij doet als enige meisje mee met Challenge010 en daarvoor was zij een inactieve leerling. Tijdens Challenge010 is zij aanvoerder van het team geworden, neemt ze initiatief en stuurt ze de jongens in het team aan. Ook ik heb nu een betere klik met haar en ik vind haar meer open en vrolijker.'*

Een andere docent merkt ook op dat hij op een andere manier gesprekken voert met de leerlingen tijdens het reizen van en naar de wedstrijden:

'De meiden worden steeds losser naar elkaar maar ook naar mij als docent. In het begin gingen de gesprekken nog echt op hun manier, met straattaal, lacherig, maar ik merk dat we nu veel normaler met elkaar kunnen praten en dat er ook wordt geluisterd naar elkaar. Een meisje dat normaal heel stil is, praat en lacht bijvoorbeeld ook volop.'

Volgens andere betrokken professionals zit het 'beter communiceren' met name in het verminderen van het gebruik van straattaal en het verminderen van vloeken door de deelnemers. Een coördinator vertelt dat straattaal gebruiken of vloeken tijdens een training betekent dat de hele groep moet opdrukken. Hij merkte dat hierdoor na verloop van tijd veel minder straattaal werd gebruikt en minder werd gevloekt door de deelnemers.

9 Er is in de survey niet gevraagd naar 'discipline' bij de deelnemers aan Challenge010.

10 Er is in de survey niet gevraagd naar verantwoordelijkheid van de deelnemers aan Challenge010.

11 Er is in de survey niet gevraagd naar het beter communiceren met anderen van de deelnemers aan Challenge010.

5. IMPACT

In dit hoofdstuk staan de nevendoelelstellingen van het programma centraal. De nevendoelelstellingen zijn: het bevorderen van een gezonde leefstijl (voorkomen van overgewicht), het bewerkstelligen van gedragsverbetering (verminderen van norm overschrijdend gedrag en het verminderen van verzuim en schooluitval) en het verbeteren van de schoolprestaties.

Met deze (neven)doelstellingen streeft Challenge010 maatschappelijke *impact* na, die verder reikt dan de eerder beschreven outputs en outcomes. Vanuit de literatuur is bekend dat er een relatie is tussen sportinterventies, zoals Challenge010, en bredere maatschappelijke vraagstukken, zoals het tegengaan van norm overschrijdend gedrag en het verbeteren van schoolprestaties en gezondheid. De aard van de relatie (positief, neutraal of negatief) is de uitkomst van een complexe combinatie van factoren vanuit de sport zelf en vanuit de context: *'Aan de ene kant factoren vanuit de sport zelf: het type sport of sportevenement, de wijze waarop de sport wordt beoefend, aangeboden en georganiseerd. Aan de andere kant specifieke contextvariabelen, zoals de fysieke, culturele, historische, sociale, persoonlijke en structurele omstandigheden waarin de sport wordt beschouwd'* (Van Eekeren, 2007: 16).

Maatschappelijke vraagstukken kunnen niet door sportinterventies alléén worden opgelost (Coalter, 2013). Sportinterventies vinden plaats in een complexe maatschappelijke context, waarin diverse andere factoren van invloed zijn op de maatschappelijke impact: *'It is difficult to analytically separate the developmental changes related to sport participation from more general developmental changes in young people's lives and from the influence of social forces and structural factors unrelated to sports'* (Coakley, 2011: 310).

Ondanks deze kanttekeningen maakt wetenschappelijk onderzoek duidelijk dat sportinterventies *kunnen* bijdragen aan maatschappelijke vraagstukken en daarmee impact *kunnen* hebben (cf. Van Eekeren et al, 2013). Dit hoofdstuk analyseert de relatie tussen de uitvoering van Challenge010 en de impact in termen van sportparticipatie, verzuim en schooluitval, het verminderen van norm overschrijdend gedrag, het verbeteren van schoolprestaties en het voorkomen van overgewicht - met in achtneming van de hiervoor beschreven nuanceringen vanuit de wetenschappelijke literatuur.

5.1 Structurele sportparticipatie

Het structureel verhogen van de sportparticipatie onder jongeren is de primaire doelstelling van Challenge010. Leerlingen van VMBO scholen zijn in het programma de

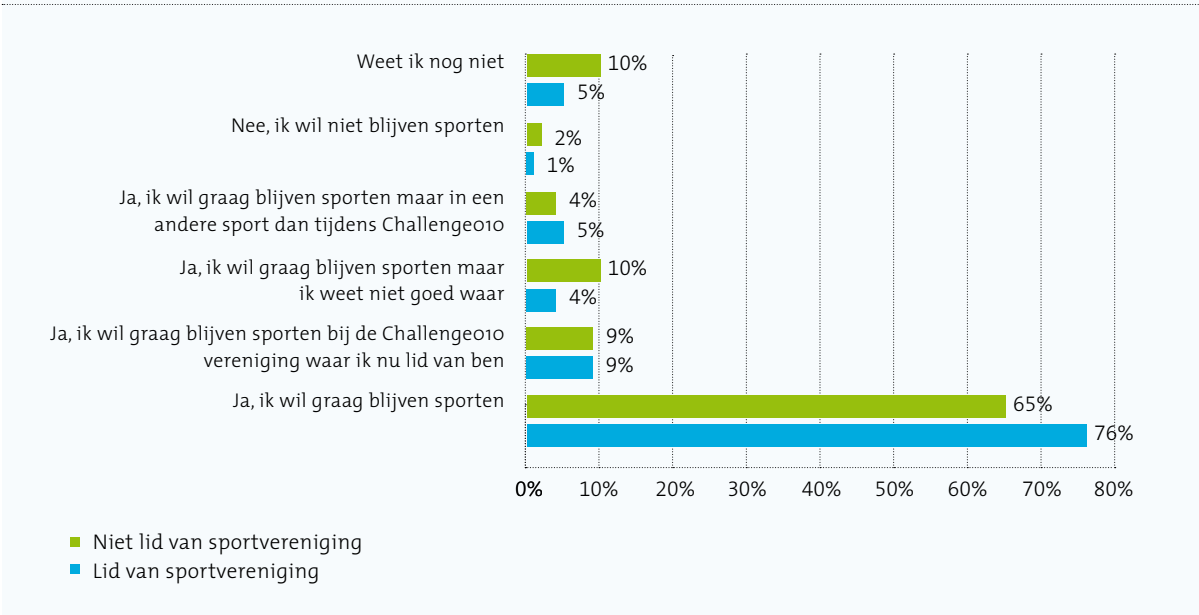
belangrijkste doelgroep. Zoals te zien is in figuur 2 (zie pagina 20) is het opleidingsniveau een goede voorspeller voor het structureel lid zijn van een sportvereniging; hoe hoger het opleidingsniveau hoe meer mensen structureel lid zijn van een sportvereniging.

Waarom opleidingsniveau zo'n belangrijke rol speelt in de verklaring van verschillen in sportdeelname blijft vooralsnog gissen (Breedveld, 2014). Literatuur suggereert dat dit zou kunnen samenhangen met een groter gezondheidsbewustzijn onder hoger opgeleiden, een groter vertrouwen in de opbrengsten van het uitstellen van directe behoeftebevrediging, het feit dat hoger opgeleiden vaker in sportieve netwerken verkeren, de aard van de arbeid, een vaag besef van de historische achtergronden van sport, de behoefte om zich te blijven onderscheiden. Hoe dan ook, het is relatief lastig om VMBO scholieren te activeren om lid te worden van een sportvereniging en er kan niet altijd vanuit worden gegaan dat lidmaatschap van een sportvereniging dan vervolgens structureel is.

Challenge010 heeft er, zoals eerder beschreven, toe geleid dat (voornamelijk) VMBO leerlingen sportief actief zijn (geworden). Slechts 1 tot 2% van de leerlingen zegt dat zij niet willen blijven sporten na Challenge010 en 5% van de leerlingen die al wel lid is van een sportvereniging, en 10% van de leerlingen die nog niet lid is van een sportvereniging, weet nog niet zeker van of zij willen blijven sporten (grafiek 2). Dit betekent dat 88 tot 94% van de deelnemers wil blijven sporten. Deze motivatie om te blijven sporten is een belangrijke voorwaarde voor het uiteindelijk lid worden van een sportvereniging.

'We luisteren beter naar onze eigen docent dan naar anderen. Onze docent gaat ook vaak coachen bij andere teams.'

Grafiek 2 Wil je na afloop van Challengeo10 blijven sporten?

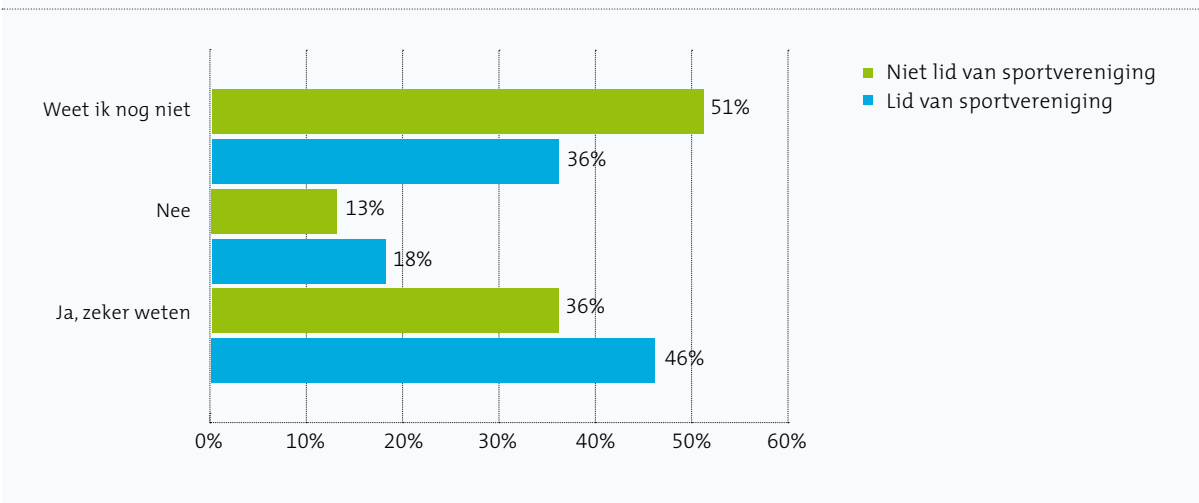

10% van de leerlingen die nog geen lid was van een sportvereniging voorafgaand aan Challengeo10 wil graag blijven sporten, maar niet goed weet waar zij dit kunnen doen.

Of de leerlingen die nu nog geen lid zijn van een sportvereniging ook daadwerkelijk lid willen worden van een sportvereniging is ook bevraagd in de enquête, zie gra-

fiek 3. 82% van het totale aantal deelnemers, ongeacht of zij al lid waren van een sportvereniging of niet, wil na het lopende schooljaar lid worden van een sportvereniging als zij niet meer mee kunnen doen met Challengeo10. Er zit geen onderscheid in de antwoorden van de deelnemers aan de verschillende typen sporten.

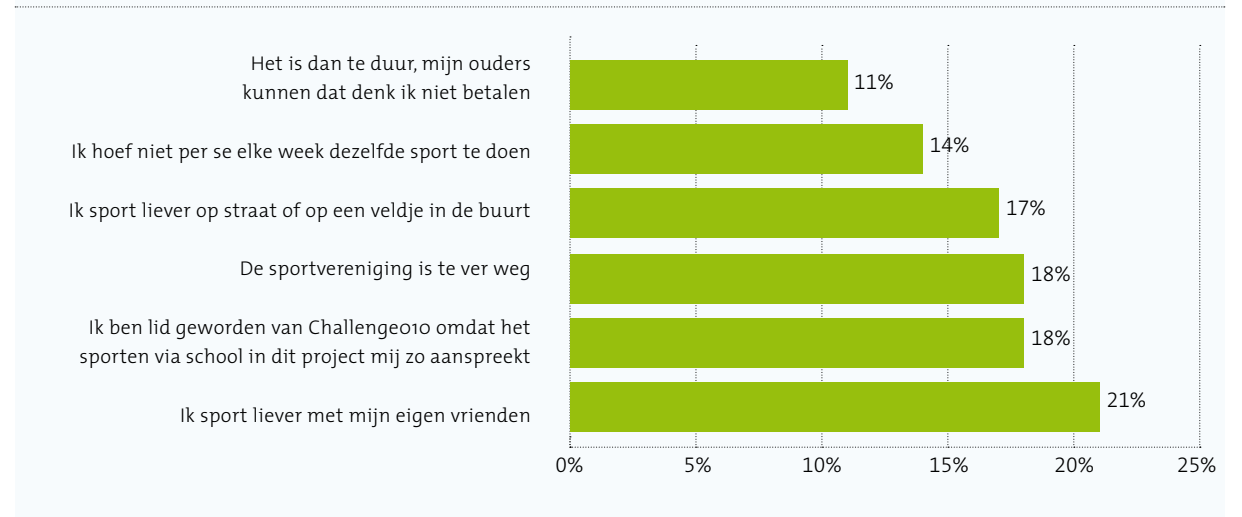
Grafiek 3 Als je volgend schooljaar niet mee kan doen aan Challengeo10, word je dan na dit schooljaar lid van een andere sportvereniging?

36% van de leerlingen die nu nog geen lid is van een sportvereniging geeft aan dat zij lid willen worden van een sportvereniging. Wat tevens opvalt is dat meer dan de helft van de leerlingen die voorafgaand aan Challengeo10 nog niet lid waren van een sportvereniging nog niet weet of zij volgend schooljaar lid willen worden van een sportvereniging, als zij niet meer mee kunnen doen aan Challengeo10. Met andere woorden, een vrij groot percentage leerlingen heeft nog twijfels over het lidmaatschap van een sportvereniging.

Of de leerlingen lid willen blijven van een sportvereniging hangt af van meerdere factoren. In de enquête is aan de leerlingen die aangaven niet lid te willen worden van een sportvereniging, of hierover te twijfelen, gevraagd naar de redenen daartoe (grafiek 4).

Grafiek 4 Je wilt niet lid worden van een sportvereniging, of je weet het niet, kan je dan aangeven waarom niet? (N=39).

Wat opvalt is dat een groot gedeelte van de leerlingen dat niet lid is van een sportvereniging, juist mee is gaan doen aan Challengeo10 om te kunnen sporten via school. Deelname via school verlaagt de drempel: het is relatief goedkoop, vlak na schooltijd, dichtbij en met vertrouwde mensen. Daarnaast geeft meer dan een kwart van de leerlingen die niet lid willen worden van een sportvereniging (of twijfelen) aan dat zij het sporten bij een sportvereniging te duur vinden.

In de gesprekken met de leerlingen komt dit ook aan bod. Een aantal meiden dat deelneemt aan het dansen geeft aan:

‘Of we bij een dansschool willen blijven dansen dat weten we niet, daar moeten we over nadenken. Als we voor hetzelfde bedrag kunnen blijven sporten dan zouden we dat zeker doen.’

Waar in de enquête niet naar is gevraagd, maar wat wel veel uit de gesprekken met de leerlingen naar voren is gekomen, is dat de leerlingen het soms lastig vinden om hun tijd in te delen. Met name de leerlingen die al een sport beoefenen geven aan dat zij lid willen blijven van één sportvereniging en niet bij meerdere sportverenigingen lid kunnen zijn. Voor de leerlingen die al lid zijn van een sportvereniging komt het goed uit dat het sporten via Challengeo10 overdag plaatsvindt:

‘Het is lastig om het zaalvoetbal te combineren met school en de andere sporten die we doen. Het zaalvoetbal bij Challengeo10 komt mooi uit omdat het overdag plaatsvindt op een tijdstip dat de jongens nog wel tijd hebben.’

Wat ook meespeelt in de overgang van het sporten via Challengeo10 naar sporten bij een sportvereniging is dat de koppeling tussen een sportvereniging en school met name gebaseerd is op de sportieve kwaliteiten van de leerlingen. De echt goede leerlingen worden geselecteerd voor talenten- of selectieteams van de betrokken sportvereniging. De leerlingen die minder goed zijn in een sport kunnen sporten binnen Challengeo10, maar

‘Ik houd de promotiepraatjes op de scholen en maak de indelingen voor de trainingen. Voor de wedstrijden zoek ik alle teams altijd op in de kleedkamer, en ga dan een gesprekje met ze aan. Ik geef regels. Ook zie ik mezelf als vertrouwenspersoon. Ongeveer vijftien meiden zijn al naar mij toegekomen met persoonlijke problemen.’

maken minder snel de overstap naar een sportvereniging. Een docent zegt hier het volgende over: *‘Het is lastig om na het traject van Challenge010 kinderen ‘vast te houden’. Goede jongeren kunnen bijvoorbeeld doorstromen naar de TPP selectie. Voor minder goede kinderen is dit lastiger. Volgens mij werkt het als verenigingen kinderen actief ‘uitnodigen’, ook voor lagere teams. Het werkt als kinderen worden aangesproken op hun talent - ook voor lager niveau: ‘jij bent goed voor ons team, jij past in ons team’. Eventueel kunnen verenigingen jongeren ook uitnodigen om eens vrijblijvend mee te trainen. Jongeren gaan niet snel uit zichzelf naar een vereniging, denk ik.’*

5.2 Gezonde leefstijl

Eén van de nevendoelestellingen van Challenge010 betreft het realiseren van een gezonde leefstijl onder jongeren en met name gericht op het voorkomen van overgewicht. De koppeling tussen meer sportparticipatie (en daarmee meer bewegen) en een gezondere leefstijl wordt in veel evaluaties van projecten en programma's gemakkelijk gelegd. Vanuit de wetenschappelijke literatuur is de relatie tussen meer sporten en een betere gezondheid onomstreden (WHO,1995). Specifiek betreft dit bijvoorbeeld een afname van kans op cardiovasculaire ziekten, osteoporose en diabetes (Warburton et al., 2006) en obesitas (Currie, 2011).

Tegelijkertijd is de relatie tussen meer bewegen en een goede gezondheid dual: goede gezondheid is een uitkomst van sport, maar een goede gezondheid is ook een randvoorwaarde om te kunnen sporten (Güldenpfennig, 1996). Daarmee is bijvoorbeeld de vaststelling dat sporters een lagere Body Mass Index (BMI) hebben niet per se een resultaat van meer sporten, maar kan het ook zo zijn dat mensen met een laag BMI eerder geneigd zijn te gaan sporten.

De koppeling tussen een verhoogde sportparticipatie en een gezonde leefstijl is minder causaal te leggen dan een relatie tussen bewegen en een goede gezondheid. Een andere, gezondere leefstijl gaat om het veranderen van gedrag. Fishbein & Azjen (1975) stellen dat een gewenste gedragsverandering moeilijk te realiseren is vanwege het grote aantal factoren dat van invloed is op deze verandering, zoals sociale normen in de directe omgeving van het individu of groep. Dit betekent dat

sionals keuzes moeten maken in de aandacht die zij hebben kunnen schenken aan de diverse nevendoelestellingen. Dit heeft ertoe geleid dat in het eerste jaar geen tot weinig aandacht geschonken is aan het creëren van bewustzijn ten aanzien van een gezonde leefstijl bij de deelnemers. De positieve impact van Challenge010 op een gezonde leefstijl is – mede daardoor – in dit onderzoek niet zichtbaar.

5.3 Gedragsverbetering

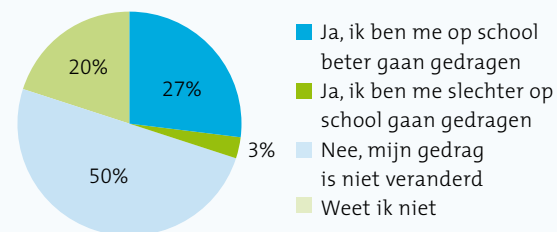
Een tweede nevendoelestelling van Challenge010 betreft het verbeteren van gedrag van de jongeren. Diverse empirische onderzoeken laten zien dat sportprogramma's invloed kunnen hebben op gedragsverbetering onder scholieren (cf. Sandford et al.,2008). Tegelijkertijd is een directe relatie tussen sportdeelname en verminderde gedragsproblemen moeilijk te bewijzen. Wel is duidelijk dat sport kan bijdragen doordat het kan leiden tot outcomes die van invloed kunnen zijn op het gedrag van kinderen (SDP IWG, 2007). Enkele van dergelijke intermediate outcomes zijn: terugdringen van verveling, het bieden van alternatieven voor ‘foute’ praktijken en sociaal onwenselijk gedrag. Sport kan een alternatieve sociale omgeving creëren waarin kinderen positieve(re) waarden en normen kunnen leren en waarin andere peers, zoals trainers, meer status kunnen krijgen (Cf. Morris et al. 2003, Carmichael, 2009) . Daarbij kunnen sportinterventies bijdragen aan het verbeteren van sociale vaardigheden van de deelnemers (Kay, 2009)

Tegelijkertijd laat onderzoek zien dat sport ook negatieve invloed kan hebben op gedrag van jongeren. Endresen and Olweus (2005) maken dit inzichtelijk door gebruik te maken van de ‘social learning theory’ en zij stellen dat jongeren het negatieve dat zij leren in/ door de sport ook zullen gebruiken buiten de sport. Zij wijzen daarbij bijvoorbeeld op de vermeende machocultuur in veel sporten en de opvatting dat veel geoorloofd is om te winnen. In een dergelijke context kan een negatieve invloed ontstaan op het sociaal wenselijke gedrag van jongeren.

Challenge010 laat zien dat de sociale vaardigheden van de deelnemers in het programma zijn verbeterd door deelname aan Challenge010. Of deelname ook betekent

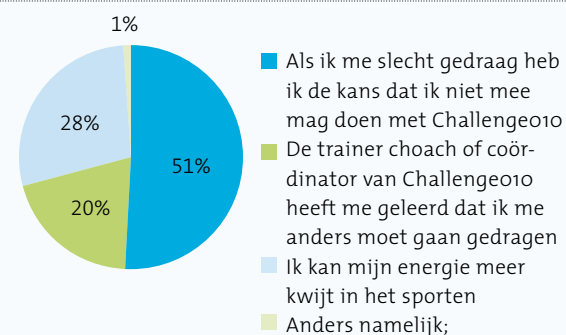
dat leerlingen zich thuis en op school beter zijn gaan gedragen, is lastig te zeggen. Desalniettemin geeft 27% van de leerlingen zelf aan dat zij zich op school beter zijn gaan gedragen door deelname aan Challenge010.

Diagram 8: Is je gedrag op school veranderd sinds Challenge010?

Deelnemers aan het dansen beantwoorden bovenstaande vraag relatief vaak met 'ja, ik ben me beter op school gaan gedragen' en relatief vaak met 'nee, mijn gedrag is niet veranderd'. Verder zijn er geen verschillen tussen de deelnemers.

Diagram 9: Als je je beter op school bent gaan gedragen, hoe komt dat?

Als vervolgens doorgevraagd wordt naar hoe het komt dat het gedrag van deelnemers is veranderd, geeft meer dan de helft van de deelnemers aan dat ze niet de kans willen lopen door slecht gedrag niet mee te mogen doen. De kans dat de gedragsverbetering ook buiten

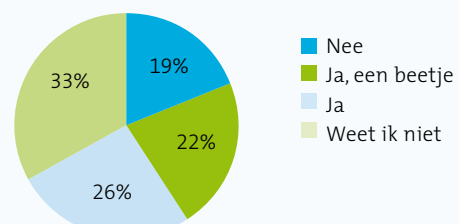
Challenge010 optreedt, is bij deze leerlingen kleiner dan bij de leerlingen die aangeven dat zij zich beter zijn gaan gedragen door wat zij van de trainer, coach of coördinator hebben geleerd. Bij hen is de kans groter dat het vertoonde gedrag blijvend is.

5.4 Schoolprestaties

De derde nevendoelestelling van Challenge010 is het verbeteren van schoolprestaties. De relatie tussen fysieke activiteit en schoolprestaties is veelvuldig onderzocht in wetenschappelijke studies. Lange tijd werd aangenomen dat sport aan de ene kant een positieve invloed heeft op educatie vanwege het verbeteren van cognitieve vaardigheden, terwijl het aan de andere kant een negatief effect heeft omdat kinderen meer tijd aan sport en dus minder aan school besteden. Recent onderzoek van Visscher et al. (2011) laat zien dat meer sport op scholen geen negatieve invloed heeft op schoolprestaties: deze blijven gelijk of ze verbeteren.

Deelnemers aan Challenge010 onderstrepen de bevindingen van Visscher et al. Bijna de helft geeft aan dat het leren op school beter gaat sinds zij meedoen aan Challenge010. Als de leerlingen gevraagd wordt of deelname aan Challenge010 ook heeft geleid tot hogere cijfers dan is wederom bijna de helft van de leerlingen het daar (een beetje) mee eens¹².

Diagram 10: Gaat het beter met leren op school sinds je meedoet aan Challenge010?

Leerlingen in de bovenbouw beantwoorden de bovenstaande vraag negatiever dan leerlingen in de onderbouw. Tevens geven basketballers relatief vaak 'ja, een beetje' aan en geven bokkers relatief vaak aan dat ze dat niet weten ('weet niet') en dat dat ze niet beter zijn gaan leren ('nee').

Tijdens deelname aan Challenge010 wordt niet expliciet aandacht besteed aan het 'beter leren' tijdens andere lessen. De betrokken docent is veelal de docent li-

chamelijke oefening. Als Challenge010 gebruikt wordt voor leerprestaties dan is het op de manier dat slechte leerprestaties ervoor kunnen zorgen dat leerlingen niet mee mogen doen aan Challenge010. Daarentegen is het ook voorgekomen dat een leerling die van school gestuurd was alsnog mee mocht blijven doen aan Challenge010. Het programma fungeerde voor deze leerling als sociaal vangnet.

¹² Het is in dit onderzoek niet mogelijk gebleken de daadwerkelijk behaalde schoolcijfers van leerlingen te analyseren. Bij het interpreteren van de resultaten is het tevens van belang de vraag te stellen in hoeverre leerlingen in staat zijn te analyseren of zij beter zijn gaan leren door deelname aan Challenge010. Daarmee zijn deze resultaten vooral een perceptie van de werkelijkheid door de scholieren.

6. WERKZAME MECHANISMEN EN RANDVOORWAARDEN

Aan de effecten van het programma Challengeo10 liggen werkzame mechanismen en randvoorwaarden ten grondslag. Om voldoende deelnemers te bereiken en te betrekken bij Challengeo10 dient het programma aan enkele randvoorwaarden te voldoen. In hoofdstuk 6 wordt hier uitvoerig op ingegaan.

Vanaf het moment dat leerlingen deelnemen aan het programma zijn een aantal werkzame mechanismen te onderscheiden die resulteren in het bereiken van bepaalde resultaten bij de doelgroep. De werkzame mechanismen en randvoorwaarden zijn zichtbaar geworden in gesprekken met betrokken professionals en deelnemers aan Challengeo10, observaties van de trainingen en wedstrijden en de enquête die is afgenomen onder de deelnemers. Dit hoofdstuk beschrijft de werkzame mechanismen en randvoorwaarden van Challengeo10 gedurende het eerste seizoen.

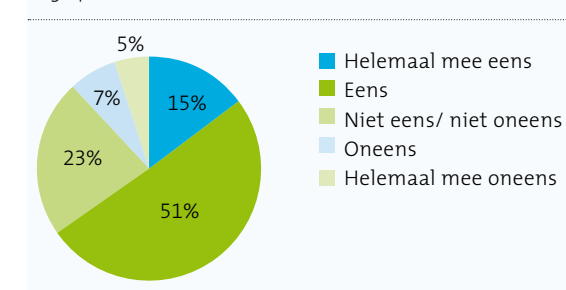
6.1 Werkzame mechanismen

De betrokken professionals (trainer, docent, coördinator) hebben allen hun eigen rol in het programma. De manier waarop zij invulling geven aan deze rol en zich opstellen in het contact met de doelgroep is van wezenlijk belang bij het tot stand brengen van de in hoofdstuk 4 beschreven outputs en outcomes. De hieronder beschreven werkzame mechanismen gaan specifiek in op het handelen van de van de betrokken professionals¹³

Persoonlijke aandacht

Eén van de belangrijke werkzame mechanismen van Challengeo10 is de persoonlijke aandacht die de betrokken professionals in het programma aan de deelnemers kunnen geven. Aandacht die niet alle deelnemende jongeren normaliter in dezelfde mate op school, thuis of bij de sportvereniging ontvangen. 66% van de deelnemers is het (helemaal) eens met de stelling dat het fijn is om een persoonlijk gesprek te hebben met de trainer of coördinator.

Diagram 11: Ik vind het fijn om af en toe een persoonlijk gesprek te hebben met de trainer of de coördinator.

Er zit geen significant verschil tussen de antwoorden die jongens of meisjes geven op bovenstaande vraag.

Als verder gekeken wordt welke van de betrokken professionals een rol spelen in het geven van persoonlijke aandacht, zien met name de coördinatoren van de verschillende sporten zichzelf een rol toebedeeld als vertrouwenspersoon voor de leerlingen. Een coördinator geeft bijvoorbeeld het volgende aan:

'Ik hou de promotiepraatjes op de scholen en maak de indelingen voor de trainingen. Voor de wedstrijden zoek ik alle teams altijd op in de kleedkamer, en ga dan een gesprekje met ze aan. Ik geef regels. Ook zie ik mezelf als vertrouwenspersoon. Ongeveer vijftien meiden zijn al naar mij toegekomen met persoonlijke problemen.'

Een andere coördinator geeft aan een aanvullende rol te spelen ten opzichte van de aanwezige docent bij de training / wedstrijd:

'Een jongen op één van de scholen was geschorst vanwege slecht gedrag. Ik moest toen ingrijpen, omdat ik merkte dat de jongen wel gewoon wilde gaan spelen. Hij trok zijn shirt aan en wilde het veld in lopen. De docent kon er niet echt iets aan doen. Op zo'n moment functioneer ik als broer, ik neem de jongen even apart en zeg: zorg dat je naar je leraar luistert!'

Het gedrag van sommige deelnemers leidt er volgens enkele coördinatoren toe dat zij meer persoonlijke aandacht krijgen dan andere deelnemers. De uitdaging is om de balans te vinden in het verdelen van de aandacht over alle deelnemers. Volgens de coördinatoren zou het goed zijn om de 'lastige' leerlingen nog vaker apart te kunnen nemen en hun gedrag te bespreken.

Streetcredibility

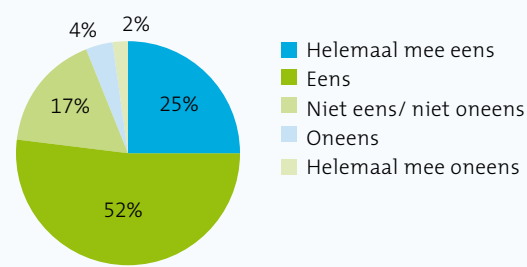
Een tweede werkzaam mechanisme dat verband houdt met de rol van de betrokken professionals, heeft te maken met wat wel streetcredibility wordt genoemd. Deze streetcredibility is binnen Challengeo10 vooral terug te vinden bij de coördinatoren en in veel gevallen ook bij de trainers. Het is belangrijk dat er naast de docent ook coördinatoren en trainers betrokken zijn bij Challen-

¹³ De werkzame mechanismen worden in willekeurige volgorde weergegeven.

ge010. 77% van de leerlingen is het er (helemaal) mee eens dat het fijn is dat er naast de docent ook andere begeleiders betrokken zijn bij Challenge010. Bijvoorbeeld in de rol van vertrouwenspersoon, zoals in de vorige paragraaf te lezen is.

Diagram 12 : Ik vind het fijn dat er, naast de docent, ook andere begeleiders bij het project betrokken zijn.

Als wordt doorgevraagd aan de leerlingen waarom het belangrijk is dat de trainers en coördinatoren betrokken zijn dan is het vaak omdat zij aanzien genieten in de ogen van de leerlingen. De term streetcredibility is veelvuldig gevallen tijdens de gesprekken met de betrokken professionals, de leerlingen spreken over een 'rolmodel'. Deze rolmodellen hebben enerzijds een voorbeeldfunctie, ze zijn vaak goed in sport en hebben iets bereikt, ze spelen bijvoorbeeld in het eerste team van een vereniging of zelfs in het nationale team. Anderzijds staan ze dicht bij de leerlingen, ze komen bijvoorbeeld uit dezelfde buurt en ze spreken de taal van de straat.

Een coördinator van het damesvoetbal geeft aan dat de trainster respect geniet van de deelnemende meiden: *'De meiden lopen weg met de trainster, dit werkt heel goed. Ik denk dat dit ermee te maken heeft dat ze een vrouw is, zelf goed kan voetballen en ook wel trucjes laat zien. Zo verdient ze het respect van de leerlingen.'*

Enkele coördinatoren geven aan dat de kennis 'van de straat' erg belangrijk vinden om aansluiting te krijgen bij de jongeren:

'Soms missen leraren en pedagogen de informatie van de straat, het contact. De combinatie van theorie en de ervaring van de straat is ideaal. Eigenlijk mag ik dit niet zeggen, maar ik geloof niet zo in boeken. De jongeren moeten zichzelf herkennen in jou, maar je moet ook afstand hebben, een rolmodel zijn. Hiervoor heb je de nodige bagage nodig, je moet de taal van de jongens spreken.'

Een trainer geeft in een gesprek zelf aan zich bewust te zijn van zijn rolmodelfunctie en zet hier ook actief op in: *'Ik gebruik mijn basketbal skills om de jongeren besef bij te brengen van hun positie. Ik laat ze hiermee zien waar ze staan en dat ze hard moeten werken en veel moeten leren.'*

Niet iedere trainer gaat goed om met zijn of haar voorbeeld functie. Volgens één van de coördinatoren gaan enkele trainers in het zaalvoetbal verkeerd om met hun voorbeeldrol:

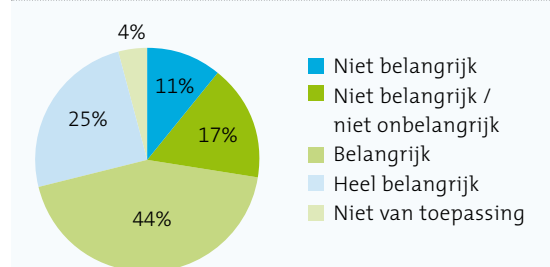
'In dit project gaat het er allemaal om de juiste rol aan te nemen. Ik zie dat de trainers nu niet goed gebruik maken van hun rolmodelfunctie. Soms mag je gewoon niet lachen, de trainers 'dollen' te veel en stellen te weinig grenzen. Zo ondermijnen zij hun eigen kracht en de kracht van heel Challenge010.'

Volgens de coördinatoren werkt het het beste om een vaste, goede trainer te hebben voor de jongeren. Daarbij is het belangrijk dat de trainer enige senioriteit of afstand in leeftijd en/of ervaring heeft in verhouding tot de deelnemers.

Betrokkenheid docent

Niet alleen de betrokkenheid van trainers en coördinatoren is belangrijk voor de deelnemers aan Challenge010. Ook de betrokkenheid van de vakleerkracht vanuit school wordt door de deelnemers als belangrijk ervaren: 69% van de leerlingen geeft aan het (heel) belangrijk te vinden dat de docent van school betrokken is bij Challenge010. Bij het voetbal en basketbal heeft de docent een vaste rol als coach van het team. Het lijkt er echter op dat ook bij de andere sporten de betrokkenheid van een docent belangrijk wordt gevonden. Er zit geen verschil in de mate waarin leerlingen uit de

Diagram 13 : Is de betrokkenheid van een docent van school belangrijk?

onder- of bovenbouw antwoord hebben gegeven op bovenstaande vraag, beide groepen vinden de betrokkenheid van een docent even belangrijk. De docent heeft als coach een belangrijke rol; hij of zij moet tactische tips geven over de wedstrijd. Enkele leerlingen die deelnemen aan het basketbal geven het volgende aan: *'Het is belangrijk dat onze leraar er bij is. Ik heb liever dat de leraar ons coacht dan iemand die heel goed kan basketballen.'*

De betrokkenheid van de docent als coach is niet de enige reden waarom de leerlingen het belangrijk vinden dat er een docent betrokken is. Een docent geeft ook steun, vastigheid en vertrouwen volgens de leerlingen: *'We luisteren beter naar onze eigen docent dan naar anderen. Dat sommige teams zonder coach/docent komen is zielig, onze docent gaat vaak coachen bij andere teams.'*

De diversiteit aan deelnemende scholen bij Challenge010 is groot. Voor leerlingen van sommige (praktijk) scholen is het nog belangrijker dan voor de meeste leerlingen om begeleid te worden door een vaste docent. Leerlingen van een praktijkschool zijn gebaat bij structuur en regelmaat, en een vaste begeleider maakt daar onderdeel van uit. Een docent van een deelnemende praktijkschool zegt hierover: *'De leerlingen komen makkelijk in conflictsituaties en dan is het heel belangrijk dat ze een vaste structuur en persoon hebben om op terug te vallen.'*

Sommige leerlingen ervaren ook de negatieve kanten van de betrokkenheid van hun docent, bijvoorbeeld wanneer de docent erg let op de participatie van de leerlingen:

‘Dat de docent er altijd bij is, vinden we niet vervelend. Het is wel prettig. Er is alleen één nadeel, hij weet het altijd als je niet bij de training was en pakt je dan op school!’

Het bovenstaande citaat geeft aan dat het belangrijk is voor de participatie van de deelnemers aan Challenge010 dat de docent betrokken is. De docenten erkennen dit ook:

‘Er is bij ons op school maar één uitval (bij dans). De investering van de docenten is hier belangrijk door een duidelijke communicatie naar de ouders door middel van een nieuwsbrief naar de ouders, mailtjes met resultaten, enzovoort.’

Dat de betrokkenheid van een docent ook averechts kan werken, zo blijkt bij enkele voetbalteams waar de betrokken docent een wel erg fanatieke rol aanneemt in de wil om te winnen. Het is voor de verantwoordelijke coördinator lastig om om te gaan met docenten die te veel de nadruk op het winnen leggen dan dat goed is voor de leerlingen:

‘Ik ben een soort gast in het project, ik kan niet zomaar tegen de docenten ingaan. Ik probeer hem [de docent] af en toe te laten zien dat het ook anders kan – bijvoorbeeld door extra aandacht te besteden en complimenten te geven aan de tegenstander.’

In de illustratie op ‘De rol van de gymdocent’ wordt het belang van de betrokkenheid van de docent uitgelegd.

Illustratie De rol van de gymdocent

‘Als er meer interesse is vanuit de school en een docent is af en toe aanwezig, gaat Challenge010 beter lopen,’ zegt J., gymdocent op Mavo Delfshaven, een VMBO school met ongeveer 150 leerlingen in de Rotterdamse wijk Delfshaven. Zelf ondervindt J. het belang van zijn betrokkenheid aan den lijve. De meiden uit het zaalvoetbalteam – waarvan hij in de rol van coach vrijwel iedere wedstrijd aanwezig is – ontwikkelen zich zichtbaar. Ze vormen een team, leren met anderen omgaan, worden enthousiaster, opener en communiceren beter, zowel onderling als met J.. Ook in zijn gymlessen merkt hij verschil: zo nemen sommige meiden nu een actieve rol aan in het aansturen en coachen van medeleerlingen tijdens het zaalvoetbal in de gymlessen. Een andere groep leerlingen van J. neemt deel aan het dansen via Challenge010. ‘Dansen is een heel ander verhaal,’ zegt hij. Omdat J. vanwege zijn werkzaamheden op een andere school niet bij de danstrainingen aanwezig kan zijn, heeft hij minder grip op het proces. Dit uit zich bijvoorbeeld in meer problemen rond het inleveren van de contracten en het rondkomen van de financiën. Ook het contact met de coördinator en de trainer verloopt minder vanzelfsprekend. Gevolg hiervan is dat de effecten van het programma op de deelnemers minder zichtbaar zijn en dat de uitval van leerlingen groter is. ‘Iets meer begeleiding vanuit de school zou dan ook goed zijn,’ meent J.. ‘Ik vind eigenlijk dat je als docent regelmatig mee moet gaan, zeker in het begin, om ze vertrouwd te maken met een nieuwe trainer.’

Dat de aanwezigheid van de docent niet alleen bij de teamsporten basketbal en voetbal een verschil kan maken, illustreert ook het volgende voorbeeld uit het boksen. Het Challenge010 boksteam in de regio Oost bestaat uit leerlingen van onder andere de Roncalli Mavo en Thorbecke Voortgezet Onderwijs. Na de eerste wedstrijd in april zijn vijf van de zes leerlingen van de Roncalli Mavo gestopt met boksen. Hun gymdocent T., die vanwege een over-

lap in de planning van het zaalvoetbal en het boksen niet aanwezig kon zijn, is er van overtuigd dat er minder leerlingen waren gestopt als hij of een collega docent vaker aanwezig zou zijn geweest. De aanwezigheid van de docent toont volgens T. enerzijds de betrokkenheid en waardering vanuit de school. De leerlingen kennen de docent en kunnen bij hem terecht met vragen. Anderzijds vormt de aanwezigheid van de docent ook een extra controle, waardoor leerlingen minder snel geneigd zijn af te haken. T. zijn collega M. van Thorbecke Voortgezet Onderwijs onderstreept dat. ‘Betrokkenheid van de docent is belangrijk, met name bij deze doelgroep. Zij hebben over het algemeen meer sturing nodig.’ M. was zelf wel in de gelegenheid om alle bokstrainingen bij te wonen en met resultaat: geen enkele leerling van Thorbecke is afgehaakt.

Net als J. hoopt T. volgend jaar voldoende uren te hebben om bij alle sporten, in ieder geval zo nu en dan, aanwezig te kunnen zijn. Om zo, door middel van steun vanuit school en in goede samenwerking met de trainer en de coördinator, de beste resultaten te halen met zijn leerlingen: de deelnemers aan Challenge010.

Duidelijke regels tijdens het sporten

Ook duidelijke regels vormen een werkzaam mechanisme van Challenge010. Voordat ze deel mogen nemen aan Challenge010 ondertekenen alle leerlingen een contract. Alleen wanneer zij zich houden aan de regels die staan beschreven in het contract, krijgen ze de borg van 25 euro, die ze betalen voor aanvang van het programma, terug. In het contract staan regels over verzuim (de deelnemers moeten voldoende trainingen en wedstrijden bijwonen) en regels omtrent gedrag tijdens het sporten. Veel deelnemers geven aan dat ze weten dat het contract er is en dat er regels in staan. Meestal hebben de leerlingen het contract vluchtig of niet gelezen. Een aantal meiden vertelt:

‘Tijdens Challenge010 houden we ons aan de regels, dan weten we dat we rustig en beheerst moeten doen. De regels weten we wel, maar in de metro zijn we ze alweer vergeten. Dan schelden we gewoon weer: sukkel, mongool!’

Volgens sommige betrokken professionals is het contract dat de leerlingen ondertekenen te omvangrijk en daarom niet geschikt om de regels duidelijk en helder op de leerlingen over te brengen.

‘Het is een document van drie blaadjes waar een document van één pagina meer op zijn plaats was geweest.’

Ook zijn sommige professionals kritisch op de protocollen die voor hen zijn opgesteld door de betrokken sportpedagoog. Met name de omvang van het pedagogisch protocol vinden de professionals niet passend. Volgens hen is de toegevoegde waarde van het protocol - en volgens sommigen zelfs van de pedagoog - te bediscussieren. Enkele uitspraken van de professionals hierover:

‘Het pedagogisch protocol sluit niet goed aan. Het is te veel tekst, met te veel regels. Het is beter om een eenvoudig basisprotocol te maken en ‘daarachter’ andere regels te hangen.’

‘De protocollen zijn bij mij bekend maar ik gebruik liever mijn eigen regels. Mijn huisregels zijn leidend. Dan zit er nog zo’n pedagoog bij het project, die wil langskomen. Dat mag van mij best, maar ik denk niet dat ik daar gebruik van zal maken.’

Het is per sport, per trainer en per coördinator verschillend in hoeverre de regels consequent worden toegepast tijdens het sporten. Voor de ene trainer of coördinator is het pedagogisch protocol van meer toegevoegde waarde dan voor de ander. Een coördinator zegt hierover:

‘Ik ken de plannen van het pedagogisch protocol van Sportsupport. Dit is vooral fijn voor naar buiten toe, als legitimatie. Voor sommige coördinatoren en trainers heeft het misschien meer waarde dan voor mij; ik ben al goed opgeleid wat dat betreft en heb al de nodige ervaring.’

De leerlingen geven aan dat wat hen betreft sommige trainers best duidelijkere grenzen mogen stellen tijdens het programma. Als een aantal deelnemers aan het dansen gevraagd wordt wat zij vinden van de regels tijdens Challenge010 dan antwoorden zij als volgt:

‘Er moet harder opgetreden worden tegen meiden die er niet zijn of zomaar weg gaan. [trainer] moet dit met onze docent bespreken zodat deze meiden niet meer mogen komen.’ (Deze groep begon met 8 meiden maar er waren er maar 3 bij de les.)

‘Het sporten op zich is niet eens het belangrijkste. Voetballen kun je op straat ook wel, daar heb je niet per se een project voor nodig.’

Kracht van de typen sport benutten

De verschillende sporten, zaalvoetbal, boksen, basketbal en dansen, hebben per sport een aantal 'sport specifieke' krachten. Het voetballen spreekt bijvoorbeeld een groot gedeelte van de jongens aan, terwijl het dansen juist leerlingen – voornamelijk meiden – aanspreekt die niet snel geneigd zijn om deel te nemen aan reguliere (bal) sporten. Significant meer jongens hebben voor voetbal als sport gekozen en significant meer meiden voor dans. Bij boksen en basketbal is er geen significant onderscheid te maken in de sekse van de deelnemers.

Een kracht van dans is dat er ten opzichte van de andere sporten meer leerlingen deelnemen aan dans die, voordat ze deelnamen aan Challenge010, nog niet sportten. Volgens de coördinator van het dansen komt dit doordat de leerlingen zich kunnen herkennen in het profiel van de danser: meer een 'kunstenaar' dan een sporter. Dans is erg populair onder de jongeren en echt dansen met topdansers kan volgens hem op maar weinig plekken in Rotterdam. Volgens de coördinator zijn de waarden van Challenge010 bij het dansen verweven in de lessen: *'De groepen zijn continu in gesprek over uitstraling, zelfvertrouwen, enzovoort. Het gaat om je presentatie.'*

De illustratie aan het einde van deze paragraaf gaat verder in op dans. Bij het basketbal stuurt de coördinator er samen met de trainers op aan dat er structuur en discipline is tijdens de wedstrijden. De coördinator geeft aan dat hij de leerlingen zelf verantwoordelijk maakt voor het opstellen van de regels. Tevens geeft hij aan dat er minder nadruk ligt op het competitie-element dan bij andere sporten het geval is:

'Bij het basketbal is er echt een familiegevoel tussen alle spelers, ook tussen alle teams. Het is niet zo dat er een enorme rivaliteit is. Waarschijnlijk komt dit ook doordat er (iets) minder aandacht besteed wordt aan het competitie-element in vergelijking met andere sporten. Bij het basketbal ligt de nadruk meer op het coachen van de jongeren.'

Bij het zaalvoetbal spreekt met name de vereniging TPP tot de verbeelding. TPP is het 'Ajax' van Rotterdam Zuid, een club waar veel jongeren tegenop kijken en bij willen horen. De kans om hier te voetballen, grijpen ze aan. Bovendien is er de mogelijkheid om door te groeien naar de selectieteams van TPP, wat voor veel jongens een kans is uit duizenden en hen een stapje dichterbij het leven als een profvoetballer brengt (zie ook de illustratie 'Leven als een prof' op pagina 49 van dit rapport).

Het boksen is, net als het dansen, populair onder een deel van de jongeren. Boksen draait vooral om respect, discipline en regels. Er dient respect te zijn voor de tegenstander. Zonder tegenstander kan er geen bokswedstrijd plaatsvinden. Om respect en discipline aan te leren zijn er duidelijke regels. Zo is stoten op het hoofd niet toegestaan. Een belangrijk onderdeel van het boksen is ook leren omgaan met boosheid en agressie. Veel jongeren die deelnemen aan boksen zouden graag gaan kickboksen of K1 boksen.

De kracht van de verschillende typen sport wordt geïllustreerd door middel van het uitlichten van de kracht van het dansen in relatie tot de andere sporten (zie volgende pagina).

Illustratie

Dansen - over grenzen en zelfvertrouwen

Meer nog dan de andere sporten van Challenge010 is dansen een proces. Een proces van groei, waarbij de aanwezigheid en de inzet van de deelnemers een cruciale rol spelen. De danstrainer maakt, net als de leerlingen, deel uit van dit groeiproces. Door samen te werken aan een choreografie wordt een team gesmeed, waarbinnen de individuele deelnemers discipline aanleren, leren samenwerken en zelfvertrouwen ontwikkelen. De deelnemers leren hun eigen grenzen verkennen en verleggen. En de coördinator van dans, R., ziet resultaat: veel van de deelnemers aan Challenge010 bewegen zich vrijer dan in het begin van het programma, ze zijn opener en ze durven meer. 'Dansen is eigenlijk niet zo zeer een sport,' zegt hij, 'het is een choreografie.' In dit unieke karakter in deze tak van 'sport' ligt de grootste kracht en tegelijkertijd misschien wel de grootste uitdaging: het bewaken van grenzen.

Sport gaat over grenzen. Op het voetbalveld zijn er duidelijke regels over welk gedrag wel en welk gedrag niet toelaatbaar is. Iemand onderuit trappen mag niet, en als je het toch doet, is er een scheidsrechter die je hierop aanspreekt. En als je bij basketbal scoort van buiten de driepuntlijn, verdien je drie punten. Maar bestaat er ook goed en fout op de dansvloer? Gaat het bij dans niet om zelfexpressie? Wat is dan goed, en wat is fout? En wie spreekt je daar op aan? Natuurlijk worden er afspraken gemaakt en gelden er gedragsregels bij het dansen binnen Challenge010. De belangrijkste hiervan zijn aanwezigheid en commitment: alle deelnemers worden geacht zich volledig in te zetten en positieve energie te tonen. Maar deze regels zijn veelal impliciet en minder zichtbaar dan bij de andere sporten. Wie geeft aan de dansers aan waar de grens ligt?

Het is inherent aan de danscultuur dat de danstrainer zich meer opstelt als een mattie, meer een maatje, dan een trainer. Dit is ook het geval bij Challenge010. De trainer staat niet langs de zijlijn, maar doet mee aan de (ontwikkeling van de) choreografie. En omdat de (vak)docenten bij het dansen geen formele rol hebben als coach, zijn zij vaak niet aanwezig, is de ervaring van coördinator R. en danstrainer S. Daarmee zijn twee belangrijke schakels binnen Challenge010 niet automatisch als grensbewaker actief binnen het dansen. Daar komt nog bij, zegt R., '(..)' dat er bij het dansen geen scheidsrechter is, die aangeeft wanneer je een overtreding maakt. En dus ligt het risico van vervaging van de grenzen op de loer. R. en S. hebben dit bijvoorbeeld gemerkt aan de dalende opkomst: relatief veel deelnemers zijn bij het dansen afgehaakt. Sommigen van hen zochten herhaaldelijk de grenzen van het toelaatbare gedrag op of gingen hier overheen. Mogelijk ligt het spanningsveld tussen vrijheid en begrenzing hieraan ten grondslag. Natuurlijk is dit slechts één kant van de medaille. Juist het unieke karakter van dans – een activiteit op de grens van sport en kunst – vormt een waardevolle toevoeging aan het Challenge010, omdat het leerlingen – veelal meiden – bereikt die niet snel geneigd zijn om deel te nemen aan de andere sporten. Zij leren waarden als discipline, samenwerken, doorzettingsvermogen en ontwikkelen hun zelfvertrouwen. Wanneer de trainer voldoende wordt ondersteund, de vakdocenten meer dan nu wordt betrokken bij dans en er wordt geïnvesteerd in de communicatie tussen de trainer en de vakdocent, wordt ook rond het dansen een stevige structuur gecreëerd waarbinnen de danstrainer samen met de leerlingen kan werken aan het groeps- en groeiproces.

De leerlingen zijn zich bewust hoe de status van het deelnemen aan Challenge010 af kan stralen op teamgenoten of andere leerlingen. Een leerling geeft aan: *'Als aanvoerder moet je altijd sportief blijven en het goede voorbeeld geven, iedereen kijkt naar mij. Als aanvoerder neem je het team op sleeptouw.'*

Eén docent geeft altijd bij zijn leerlingen aan dat zij een uithangbord zijn van de school. Ze mogen altijd in hun

Challenge010 tenues (shirt – trainingspak) lopen, ook als ze de wijk in gaan: *'Ik zeg altijd gekscherend; prima als jullie kattenkwaad uithalen in de wijk, als het maar niet in een trainingspak van onze school is.'*

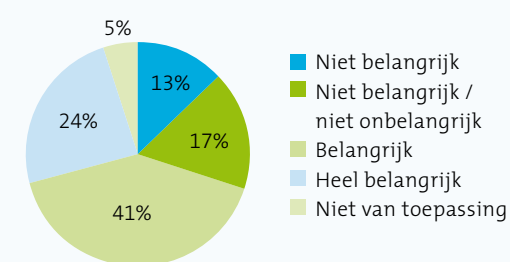
In onderstaande illustratie komt aan bod dat sommige deelnemers aan het zaalvoetbal status belangrijk vinden en graag tot de top van Nederland willen behoren.

Status op school

De status van Challenge010 is voor de meeste leerlingen belangrijk om mee te doen met het programma. In de enquête geeft 65% van de leerlingen aan het (heel) belangrijk te vinden dat Challenge010 er cool uitziet.

Diagram 14 :

Vind het belangrijk dat Challenge010 er cool uitziet.

Enkele docenten geven aan dat zij de status van Challenge010 gebruiken als beloning of bestraffing voor leerlingen die goed of slecht gedrag vertoond hebben:

'Door de hoge status die Challenge010 heeft, willen veel jongeren meedoen. Het is echt een beloning. Dit maakt het ook een stok achter de deur: bij slecht gedrag of slechte schoolprestaties, kunnen de jongens uit het team gezet worden. Ik maak reservelijsten die openbaar zijn, zodat jongens precies kunnen zien op welke plek zij staan op de reservelijst. De enorme populariteit van Challenge010 zorgt er op onze school voor dat de jongeren allemaal op tijd hun contracten, formulieren en geld inleveren, op tijd zijn bij wedstrijden en trainingen en hun gedrag verbeteren.'

Illustratie **Leven als een prof**

'Nadat we vorig jaar Rotterdams Kampioen waren geworden met Challenge010 gingen we met een busje naar het NK Zaalvoetbal in Arnhem. We hadden de hele weg al de focus op de wedstrijd. Dat is echt professioneel. Ook had de leraar krentenbollen en flesjes drinken voor ons geregeld, terwijl de andere scholen dat niet hadden.' De jongens uit de bovenbouw van de Palmentuin, een VMBO school in Rotterdam Zuid, vertellen bijna glunderend over hun ervaringen met het NK zaalvoetbal. 'De sport, daar gaat het voor ons om,' zeggen ze, en dat stralen ze ook uit. Tegelijkertijd weten ze heel goed wat de consequenties zijn wanneer ze zich niet goed gedragen: dan worden ze weinig of niet opgesteld.

Het is precies dat mechanisme dat vakleerkracht J. gebruikt om zijn leerlingen te stimuleren. De Palmentuin profileert zich als sportschool. Zo is er een speciale sportklas en veel van de leerlingen van de Palmentuin zijn sportief actief. Challenge010 heeft dan ook een zeer goede status op school: de populariteit van het programma is groot en veel leerlingen willen graag deelnemen, met name aan het zaalvoetbal. Dit betekent voor J. dat hij de mogelijkheid heeft om deelname aan Challenge010 te gebruiken als beloning voor goed gedrag. 'Bij slecht gedrag of bij slechte schoolprestaties kan ik de jongens buiten de opstelling laten of uit het team zetten. Ik maak reservelijsten, die zijn openbaar, zodat de jongens precies kunnen zien op welke plek zij staan op de reservelijst. De grote populariteit zorgt er voor dat de jongens allemaal hun contracten en formulieren op tijd inleveren

en dat ze op tijd betalen, op tijd zijn bij wedstrijden en trainingen en hun gedrag verbeteren.' Daarbij is het wel belangrijk dat er wordt gepresteerd geeft J. toe. De sportieve lat ligt, met andere woorden, hoog bij de Palmentuin.

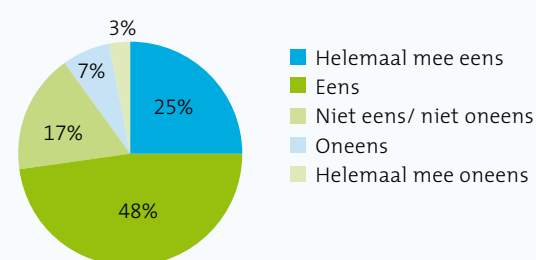
En dat levert de complexe situatie dat de school aan sommige doelstellingen van Challenge010 moeilijk kan voldoen – het bevorderen van de sportparticipatie van niet sportende jongeren, die zijn er simpelweg niet zo veel – terwijl het programma voor andere doelstellingen – het verbeteren van gedrag – juist heel goed werkt. De voorwaarde is dan wel dat de teams van voldoende kwaliteit zijn, wat weer een niveauverschil oplevert met de rest van de competitie. J. is zich ervan bewust dat dit soms knelt. Toch ziet hij de belangrijke meerwaarde van het programma, óók voor zijn leerlingen: 'de grootste winst van deelname aan Challenge010 is dat leerlingen verantwoordelijkheid leren nemen. Het zelfvertrouwen van leerlingen groeit, het gedrag verbetert en de prestaties op school worden ook beter.'

Voor de leerlingen telt eigenlijk maar één ding: professioneel omgaan met hun sport. Daar hoort volgens hen bij dat je je goed gedraagt, maar ook dat je wil winnen. De kans om beter te worden in de sport en om gescout te worden voor de teams van TPP, maakt het voor de jongeren extra bijzonder om mee te doen aan Challenge010. Het geeft ze de kans om uit te blinken en mogelijk ooit een echte voetbalprof te worden. Want leven als een prof, daar draait 't om.

Laagdrempelige manier van sporten

Challenge010 is voor de leerlingen een laagdrempelige manier om te gaan sporten. Het is relatief goedkoop, over het algemeen in de eigen wijk en dichtbij de school, vlak na schooltijd en de begeleiding vindt (deels) plaats door bekende en vertrouwde professionals. In hoofdstuk 4 kwam al aan bod dat 67% van de jongeren geen lid was bij een vereniging voordat zij deelnamen aan Challenge010. De mogelijkheid om een jaar lang voor een relatief laag bedrag een (nieuwe) sport te kunnen beoefenen is één van de belangrijke werkzame mechanismen van het programma.

Diagram 15 : Ik vind Challenge010 een goede mogelijkheid om een nieuwe sport te proberen.

Doordat de leerlingen zelf een sport mogen kiezen lijkt het ook alsof zij meer geneigd zijn om inzet te tonen tijdens het sporten. Een bokstrainer geeft aan:

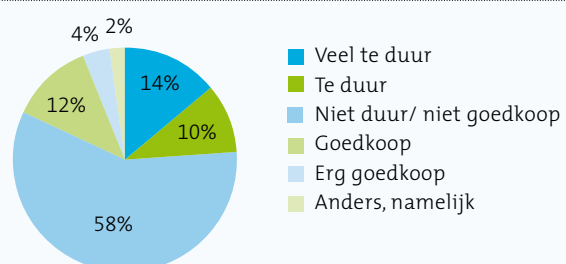
'Via een ander project heb ik ook wel eens bokstrainingen aangeboden aan middelbare scholieren. Zij werden dan verplicht om via school een aantal sporten te 'ontdekken'. Dan heb je hier gasten staan die eigenlijk helemaal geen zin hebben om te boksen. Ik merk dat wanneer leerlingen zelf kunnen kiezen voor een sport, ze gemotiveerder zijn dan wanneer ze verplicht worden.'

Naast dat de leerlingen zelf een sport mogen kiezen, is het bedrag om een jaar lang te kunnen sporten relatief laag, namelijk €50 contributie plus €25 borg. De borg krijgen de leerlingen terug als zij minstens 80% van de lessen aanwezig zijn geweest en goed gedrag hebben vertoond. Voor het grootste deel van de leerlingen is de borg echter niet de belangrijkste reden om aanwezig te zijn bij de trainingen en wedstrijden. Een leerling zegt hierover:

'Het is niet echt een probleem voor onze ouders om de €75 te betalen. We komen ook echt wel naar de trainingen, anders lopen we de kans om niet geselecteerd te worden voor Challenge010 volgend jaar.'

Uit de enquête blijkt dat 16% van de leerlingen de inschrijfkosten (erg) goedkoop vindt en 24% van de leerlingen vindt het de kosten (veel) te hoog (zie diagram 17). Het overgrote deel van de leerlingen is minder uitgesproken en vindt Challenge010 niet goedkoop, maar ook niet duur.

Diagram 16 : Wat vind je van het bedrag om mee te mogen doen aan Challenge010?

Net als voor veel deelnemers is het ook voor de ouders belangrijk dat Challenge010 laagdrempelig is en dat de school bij het programma betrokken is.

6.2 Randvoorwaarden

In deze paragraaf komen de randvoorwaarden aan bod. De randvoorwaarden zorgen er met name voor dat in het proces tot deelname van de leerlingen de juiste doelgroep wordt bereikt en betrokken.

Duidelijke selectiecriteria

Het is belangrijk dat het niveau van sportieve kwaliteiten van de deelnemers enigszins gelijk is bij deelname aan Challenge010. Een te groot niveauverschil kan leiden tot een onevenwichtige competitie, terwijl de deelnemers veel waarde hechten aan het competitie-element van Challenge010. Daarnaast biedt Challenge010 de mogelijkheid om aandacht te besteden aan het gedrag van de deelnemers. Het is daarom belangrijk om ook leerlingen die zich niet altijd goed gedragen op school de mogelijkheid te geven om deel te nemen aan Challenge010.

'De leerlingen komen gemakkelijk in conflictsituaties en dan is het heel belangrijk dat ze een vaste structuur en persoon hebben om op terug te vallen.'

Uit de interviews met betrokken professionals is gebleken dat tijdens de selectietrainingen op de betrokken scholen door de coördinatoren en de betrokken docenten verschillend gehandeld is bij het selecteren van deelnemers. De doelstelling dat 70% van de deelnemers nog niet lid mocht zijn van een sportvereniging is niet overall even streng gehanteerd. Daarnaast werd er verschillend omgegaan met de selectie van jongeren die goed of juist slecht gedrag vertoonden tijdens de selectietrainingen.

Uit de volgende passages blijkt dat er spanningsvelden kunnen optreden bij de selectie. Het is voor veel docenten lastig om een balans te vinden tussen selecteren op talent en selecteren op gedrag en tussen het selecteren van leerlingen die enkel goed gedrag vertonen en leerlingen die zich minder goed gedragen, maar juist daarom een kans verdienen om dit via Challenge010 te verbeteren.

‘Wij organiseren op school een selectiedag waarbij in de eerste plaats wordt gekeken naar sporttalent. Daarna wordt gekeken wie een plek in het team verdient op basis van gedrag en prestaties op school.’

[Docent geeft een voorbeeld van een meisje dat in de selectieronde zit bij het dansen]. ‘Zij is erg aanwezig en kan met haar gedrag een negatieve stempel op de sfeer drukken en andere leerlingen daar in mee trekken. Aan de ene kant wil je zo’n leerling niet in de groep hebben omdat zij teveel negatieve invloed kan hebben. Aan de andere kant ontnem je zo’n meisje de kans om iets aan haar gedrag te veranderen als ze wel met het programma mee kan doen. Ze moet leren om zich in elke situatie te gedragen en daar is Challenge010 erg geschikt voor. Het meisje in kwestie is erg betrokken en heeft al vaak geïnformeerd bij mij wanneer de danslessen van start gaan, het dansen kan dus ook gebruikt worden om haar te bereiken, wat op andere momenten niet altijd lukt.’

Ook door de coördinatoren van Rotterdam Sportsupport zijn niet overall even strikt de selectiecriteria gehanteerd. Het volgende voorbeeld komt van een betrokken docent: *‘Er werd ons verteld: probeer de 70% te halen. Proberen is te vaag. Je kunt dit wel proberen, maar je wil ook niet iedere wedstrijd verliezen. Nu word ik er steeds op aangesproken dat de regel niet wordt gehaald op mijn school, dat vind ik lastig. Ik vind: of er moeten geen jongeren mee*

mogen doen die al sporten, of het mag onbeperkt, of de regel moet duidelijk zijn en voor iedereen gelden. Dan moeten alle scholen zich er ook aan houden en moet er bij iedereen op worden gecontroleerd.’

Een coördinator geeft aan dat hij de doelstelling dat maximaal 30% van de deelnemers lid mag zijn van een sportvereniging, vooral formeel vindt. Volgens hem draait het tijdens Challenge010 om de pedagogische waarden van het programma:

‘Ik vind de 70% regel wel heel zakelijk. Het gaat mij meer om het verschil dat je in het leven van de jongens maakt. En een dergelijke vorming die ze bij Challenge010 krijgen, krijgen ze echt niet bij de C2 of de C3 van een bepaalde sportclub. Dus waarom is lid maken dan zo belangrijk? Je kunt ook bij deze jongens veel bereiken. Ik zou liever de doelstellingen van vorming volgen dan die van lid worden van een sportvereniging.’

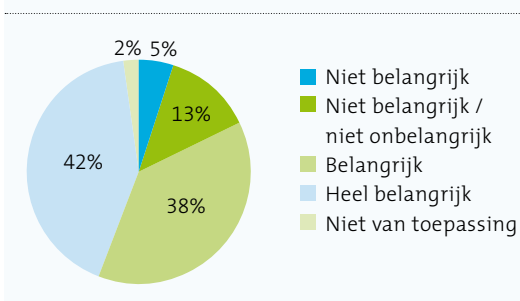
Een docent geeft treffend aan dat er een spanning zit in de selectiecriteria van Challenge010. Enerzijds mogen deelnemers niet lid zijn van een sportvereniging, en dus ook niet te goed zijn in het sporten. Anderzijds moet er wel een bepaald niveau gehaald worden om het programma enige uitstraling als sportproject te geven. Daarnaast is het belangrijk om niet alleen jongeren te selecteren die van onbesproken gedrag zijn:

‘De spanning van het project zit hem volgens mij in het enerzijds selecteren op gedrag, ook de jongeren die normaliter verkeerd gedrag vertonen en anderzijds een competitie op voldoende niveau te organiseren zodat de jongeren ook plezier krijgen in de sport. Als de jongeren niet goed zijn in een sport en net beginnen dan kan de competitie niet van een te hoog niveau zijn want dan komen ze niet mee, hebben er geen lol in en haken ze af.’

Incentives voor de deelnemers

Voor de deelnemers is het belangrijk dat er ‘meer’ is in het programma dan alleen het sporten tegen andere scholen. Eén van de effecten is dat jongeren beter worden in de sport, en dus in een competitie op een zo hoog mogelijk niveau willen spelen. De beste spelers in het basketbal en zaalvoetbal kunnen geselecteerd worden voor een ‘All-Star team’. 80% van de jongeren geeft aan dat zij het (heel) belangrijk vinden dat er een talententeam of districtsteam er is.

Diagram 17 : Wat vind je van de kans om gescout te worden voor het talententeam of het districtsteam?

Er zit geen onderscheid in de mate waarin jongens en meisjes bovenstaande vraag beantwoord hebben. Daarnaast is er ook geen onderscheid in de mate waarin deelnemers aan de verschillende sporten de bovenstaande vraag hebben beantwoord. Dat laatste is opvallend aangezien er bij het dansen en boksen geen talententeam of All Star Team is. Het lijkt er voor deze sporters op dat zij het in algemene zin belangrijk vinden om gescout te kunnen worden.

Een docent geeft aan dat de selectie voor een talententeam niet alleen een bevestiging is van sportieve kwaliteiten, maar ook een bevestiging dat de leerlingen er toe doen.

‘Twee meiden hebben een uitnodiging gekregen voor het talententeam. Volgens mij is het talententeam belangrijk voor de meiden om erkenning te krijgen en als een bevestiging dat zij het goed doen. Het is voor de meiden belangrijk dat ze worden gezien door iemand en die kans biedt het project.’

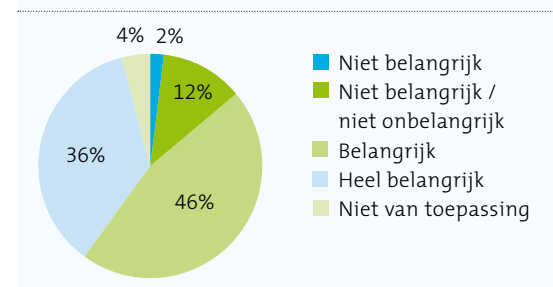
Andere leerlingen geven aan dat ze het talententeam minder leuk vinden omdat er in het talententeam ook leerlingen van andere scholen zitten die zij niet kennen: *‘Ik vind het vooral belangrijk om te spelen met mensen die je kent. Dan spelen ze ook naar je over. In het All Star Team zit ik ook met mensen van [naam school], die spelen alleen met elkaar.’*

Naast het talententeam, werkt het goed bij de jongeren om ook andere extra's aan te bieden, bijvoorbeeld keepershandschoenen: *‘Extra's, zoals keepershandschoenen, aangeschaft via de coördinator en een aanvoedersband met de naam van de school, maken het extra bijzonder.’*

Competitie tegen andere scholen

De competitie tegen andere scholen staat bij alle vier de sporten centraal, maar krijgt wel per sport op een andere manier vorm. Bij het voetbal en het basketbal wordt er getraind met de eigen school en bestaat de competitie uit tweewekelijkse wedstrijden tussen de scholen uit het eigen stadsdeel. Aan het einde van het seizoen spelen de kampioenen uit ieder gebied tegen elkaar en daaruit komt de Rotterdams Kampioen naar voren. Bij boksen en dansen wordt er per stadsdeel – noord, oost, west en zuid - gezamenlijk getraind met leerlingen van verschillende scholen en is er een einduitvoering of een eindwedstrijd waarin de competitie tegen andere scholen centraal staat. Volgens 82% van de leerlingen is het (heel) belangrijk dat zij tegen andere scholen sporten tijdens Challenge010.

Diagram 18 : Wat vind je van de competitie tegen teams van andere scholen?

Er zit geen onderscheid in de manier waarop jongens en meiden antwoord geven op bovenstaande vraag. Wel is er een onderscheid te maken in de manier waarop deelnemers aan de verschillende sporten de vraag beantwoord hebben. Deelnemers aan het boksen geven relatief minder vaak aan dat zij de competitie tegen andere scholen belangrijk vinden. Ook geven deelnemers die meer intensief bewegen relatief vaker aan dat zij de competitie tegen andere scholen belangrijk vinden dan deelnemers die minder vaak intensief bewegen.

Een docent vertelt dat juist de competitie tegen andere scholen Challenge010 uniek maakt:

‘Het sporten op zich is niet eens het belangrijkste. Voetballen kun je op straat ook wel, daar heb je niet per se een project voor nodig.’

De leerlingen vinden het leuker om met leerlingen van andere scholen te sporten. Zij leren daardoor meer van elkaar dan dat ze zouden doen als ze alleen met hun eigen school zouden sporten. Deelnemers vertellen hierover: *‘Het is leuker als je met een grote groep kunt dansen, daardoor kun je meer van elkaar leren en meer tips van elkaar krijgen.’*

‘Het is leuk om te voetballen tegen teams van andere scholen. De jongens in de andere teams zijn geen onbekenden, wij kennen elkaar uit de wijk.’

‘Het leukst aan Challenge010 is de competitie tegen andere scholen. Van andere scholen kun je ook wat leren, zoals tactieken.’

De diversiteit aan deelnemende scholen en/of klassen wordt echter niet door iedere deelnemer gewaardeerd. Zo geven enkele voetballende meiden aan: *‘Het is oneerlijk dat alle klassen in de meisjescompetitie door elkaar zitten. Nu moeten we soms tegen meiden uit de 3e en 4e klas!’*

‘Een andere school gaat alleen voor de winst en ze spelen ruw, dus doe ik dat ook tegen hun. Alleen er wordt nooit gefloten tegen die andere school, maar wel tegen ons! De spelers van [naam school] zijn ook wel aardig, maar in het spel gaat het om winnen.’

Leerlingen van enkele scholen waar al veel gesport wordt geven ook aan dat zij graag (nog) meer competitie zien tijdens Challenge010:

‘Wij staan liever 3e in een competitie waar we betere tegenstanders hebben dan dat we weer kampioen worden doordat we veel beter zijn dan de andere scholen.’

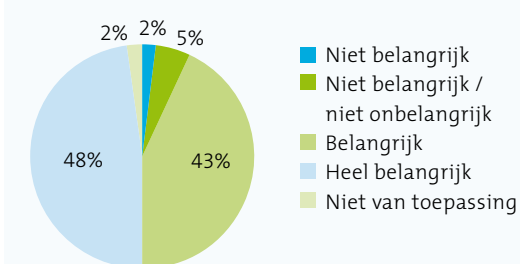
Volgens een coördinator heeft het ook een voordeel als er een team veel beter is dan de andere teams. Hij geeft het voorbeeld van een school die erg goed is in de zaalvoetbalcompetitie

‘De school loopt voor op de andere scholen. In prestaties maar ook in zaken als sociale vaardigheden. Dit zie ik aan het feit dat de jongens van de bovenbouw de jongens van de onderbouw coachen. De school vervult een voorbeeldrol, ze hebben een ‘Ajax etiket’.’

Leuke en voldoende trainingen

De leerlingen geven aan dat zij het belangrijk vinden dat er voldoende, goed georganiseerde en leuke trainingen gegeven worden tijdens Challenge010. 91% van de leerlingen geeft aan dat zij het (heel) belangrijk vinden dat de trainingen en wedstrijden goed georganiseerd zijn.

Diagram 19: Vind je het belangrijk dat de trainingen en wedstrijden goed georganiseerd zijn?

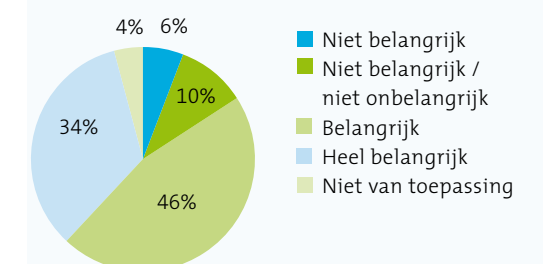
De leerlingen krijgen een beperkt aantal trainingen tijdens de duur van Challenge010. De regel vanuit Rotterdam Sportsupport is dat er per leerling in het team één training wordt gegeven aan het team. Een team dat bestaat uit vijf spelers, krijgt dus vijf trainingen. Deze keuze is gemaakt vanuit de gedachte dat het inschrijfgeld van de deelnemers voor een deel wordt gebruikt om de trainer een vergoeding uit te betalen. Meer deelnemers betekent meer financiële middelen en meer trainingen. Deze gedachte is volgens een aantal betrokken professionals niet te verenigen met de doelstelling van Challenge010 om de deelnemers toe te laten stromen naar een sportvereniging of te coachen in hun gedrag.

‘Ik vind dat de jongeren met het huidige aantal trainingen niet voldoende toegerust zijn voor de rest van de competitie. Ik moet ze nu overleveren aan de docent, maar daar kan ik niet echt op vertrouwen. Zeker als er gedurende de competitie meer spanning op de wedstrijden komt, ben ik bang dat jongeren ‘terugvallen’ in oud gedrag.’

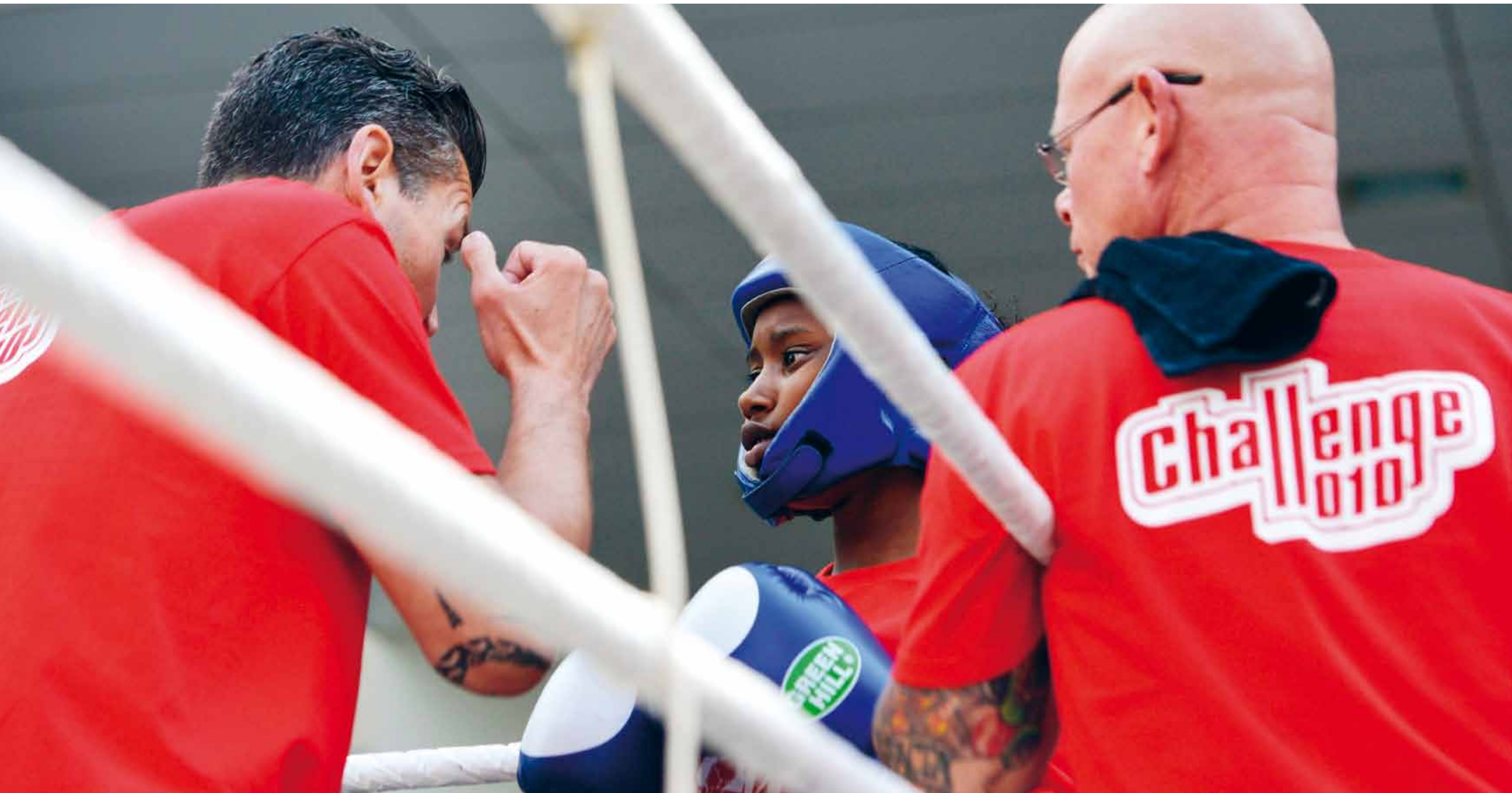
‘Het aantal trainingen moet omhoog, er moet structureel getraind worden. Het is bijna niet uit te leggen aan de leerlingen dat zij net zoveel trainingen krijgen als dat er deelnemers zijn. De laatste periode spelen ze alleen maar wedstrijden omdat het budget voor de trainingen op is.’

80% van de leerlingen geeft in de enquête aan het (heel) belangrijk te vinden om training te krijgen van deskundige trainers.

Diagram 20: Ik word getraind door deskundige trainers.

In de antwoorden op bovenstaande vraag is er geen significant verschil zichtbaar tussen de deelnemers aan de verschillende sporten. Deelnemers aan dansen en boksen vinden het net zo belangrijk om training te krijgen van een deskundige trainer als deelnemers aan zaalvoetbal en basketbal.

7. CONCLUSIE

Dit onderzoek wil een antwoord geven op de vraag: ‘Welke resultaten zijn zichtbaar in het eerste seizoen van Challenge010 en welke werkende bestanddelen zijn daarbij te onderscheiden?’

De bevindingen, zoals beschreven in de voorgaande hoofdstukken, worden in dit hoofdstuk gebundeld en vertaald in een antwoord op de onderzoeksvraag. Het eerste deel van dit hoofdstuk trekt conclusies met betrekking tot de resultaten van Challenge010. Het tweede deel beschrijft de werkende bestanddelen en randvoorwaarden die hebben bijgedragen aan het behalen van deze resultaten.

7.1 Resultaten

Uit de bevindingen van dit onderzoek blijkt dat Challenge010 een complex programma is dat erin is geslaagd deelnemers, voornamelijk VMBO leerlingen, enthousiast te krijgen of te houden voor sport. De omvang van het programma, met vier sporten verdeeld over heel Rotterdam, 30 deelnemende scholen en 555 deelnemers, kan, gezien de organisatorische uitdaging voor de projectmedewerkers en coördinatoren, beschouwd worden als een goed resultaat dat een stevige basis legt van waaruit het programma verder kan groeien en verduurzamen.

Challenge010 wenst *impact* te hebben op de Rotterdamse samenleving. De primaire doelstelling van Challenge010 betreft het verhogen van de sportparticipatie. Uit eerder wetenschappelijk onderzoek is bekend dat het bevorderen van structurele sportparticipatie onder VMBO-scholieren lastig is. Desondanks is Challenge010 erin geslaagd deze doelgroep te bereiken en te enthousiasmeren om te sporten. Dit bereik en enthousiasme leidt ertoe dat deelnemers sportief actiever zijn geworden, ook buiten het programma om. Een derde van de deelnemers die voorheen nog geen lid is van een sportvereniging zegt in de toekomst wel lid te willen worden.

Naast de primaire doelstelling kent Challenge010 drie nevendoelestellingen. In de praktijk is gebleken dat het voor de betrokken professionals niet mogelijk was aan alle nevendoelestellingen even veel aandacht te schenken. De nevendoelestelling gericht op het bevorderen van een gezonde leefstijl is in de uitvoering van het programma het minst aan de orde gekomen. De positieve impact van Challenge010 op een gezonde leefstijl is – mede daardoor – in dit onderzoek niet zichtbaar. Wel is duidelijk dat de deelnemers, dankzij het programma, meer zijn gaan bewegen en aangenomen mag worden dat dit een – tenminste tijdelijk – positief effect zal hebben op hun gezondheid.

Een tweede nevendoelestelling van Challenge010 betreft het verbeteren van gedrag onder jongeren. Er wordt binnen het programma expliciet aandacht besteed aan goed gedrag en er zijn incentives voor jongeren om zich goed te gedragen. Bijna een derde van de deelnemers geeft aan zich nu beter te gedragen op school en ook de betrokken professionals ervaren geregeld een positieve verandering. Dit kan, gezien de complexiteit van de doelgroep, gezien worden als een positief resultaat – al is uit eerder onderzoek bekend dat dit niet automatisch betekent dat de gedragsverandering ook voor andere situaties geldt of blijvend hoeft te zijn.

De derde nevendoelestelling van Challenge010 betreft het verbeteren van de schoolprestaties. Uit recent onderzoek is bekend dat meer sporten en bewegen een neutraal of positief effect heeft op de schoolprestaties. Dit effect is ook zichtbaar onder de deelnemers aan Challenge010: bijna de helft van de deelnemers geeft aan dat het leren nu beter gaat dan voorheen.

In het algemeen geldt dat de blijvende maatschappelijke impact van een programma als Challenge010 afhankelijk is van factoren die niet allemaal door het programma te beïnvloeden zijn. De resultaten die direct zijn toe te schrijven aan de uitvoering van Challenge010 betreffen een aantal (*intermediate*) *outcomes*, welke bijdragen aan blijvende maatschappelijke impact. Het onderzoek wijst uit dat Challenge010 in eerste instantie leidt tot plezier dat scholieren beleven aan sport en er tevens voor zorgt dat deelnemers beter worden in sport. Deze *intermediate outcomes* vormen de basis van het programma en zorgen ervoor dat andere *outcomes* gerealiseerd kunnen worden.

Deze *outcomes* betreffen, voor een groot deel van de deelnemers, onder meer: verbeterde discipline, toenomen verantwoordelijkheidsgevoel en verbeterde communicatie met anderen, zoals hun docenten en teamgenoten. En hoewel deze *outcomes* niet bij iedere deelnemer even sterk optreden kan gesteld worden dat Challenge010 op deze manier een context creëert die kan bijdragen aan blijvende gedragsverandering, zoals minder norm overschrijdend gedrag of – indien daar explicieter aandacht aan wordt besteed – een gezondere leefstijl.

Daarnaast zijn de volgende *outcomes* zichtbaar bij een deel van de deelnemers: verbeterde sociale vaardigheden en verbinding met andere groepen, respect voor anderen en toegenomen zelfvertrouwen. Dit betreft allemaal elementen die van belang zijn bij het opbouwen van ‘sociaal kapitaal’ – een vorm van kapitaal die gezien wordt als voorwaarde voor ontwikkeling (cf. Bourdieu, 1985).

Geconcludeerd kan worden dat Challenge010 in het eerste seizoen heeft gezorgd voor een goede voedingsbodem om een bijdrage te leveren aan het realiseren van de oorspronkelijke doelstellingen. Het programma heeft resultaten geboekt die kunnen, en in sommige gevallen ook al zullen, bijdragen aan verhoging van sportparticipatie, beter gedrag en betere schoolprestaties. Daarnaast kan gesteld worden dat Challenge010, als neven-effect, bijdraagt aan de opbouw van ‘sociaal kapitaal’.

7.2 Werkende bestanddelen en randvoorwaarden

De resultaten van Challenge010 komen voort uit een aantal werkende bestanddelen in het programma en diverse organisatorische randvoorwaarden. Gesteld kan worden dat Challenge010 erin is geslaagd een alternatieve sociale omgeving te creëren, die een veilige context biedt waarin bovengemiddeld ruimte is voor persoonlijke aandacht en sturing op discipline, zelfvertrouwen en het nemen van verantwoordelijkheid door de deelnemers. Dit zorgt ervoor dat de leerlingen sportief actief zijn en grotendeels sportief actief blijven gedurende de looptijd van het programma. Daarbij werken de leerlingen aan hun sociale vaardigheden en doen zij nieuwe contacten op via leerlingen uit andere klassen of van andere scholen.

Cruciaal in Challenge010 is de rol en de betrokkenheid van professionals. De coördinator in de sport, de betrokken trainer en de (vak)docent vervullen elk een eigen rol in de ‘driehoeks-samenwerking’. De (succesvolle) coördinatoren en trainers weten de jongeren te raken doordat zij beschikken over sporttechnische vaardigheden of omdat zij in hun manier van doen aansluiten bij de leefwereld van de jongeren. De betrokken docent en de schoolse context bieden een veilige omgeving om te sporten en maken dat de drempel voor deelname aan het programma wordt verlaagd. De betrokkenheid van

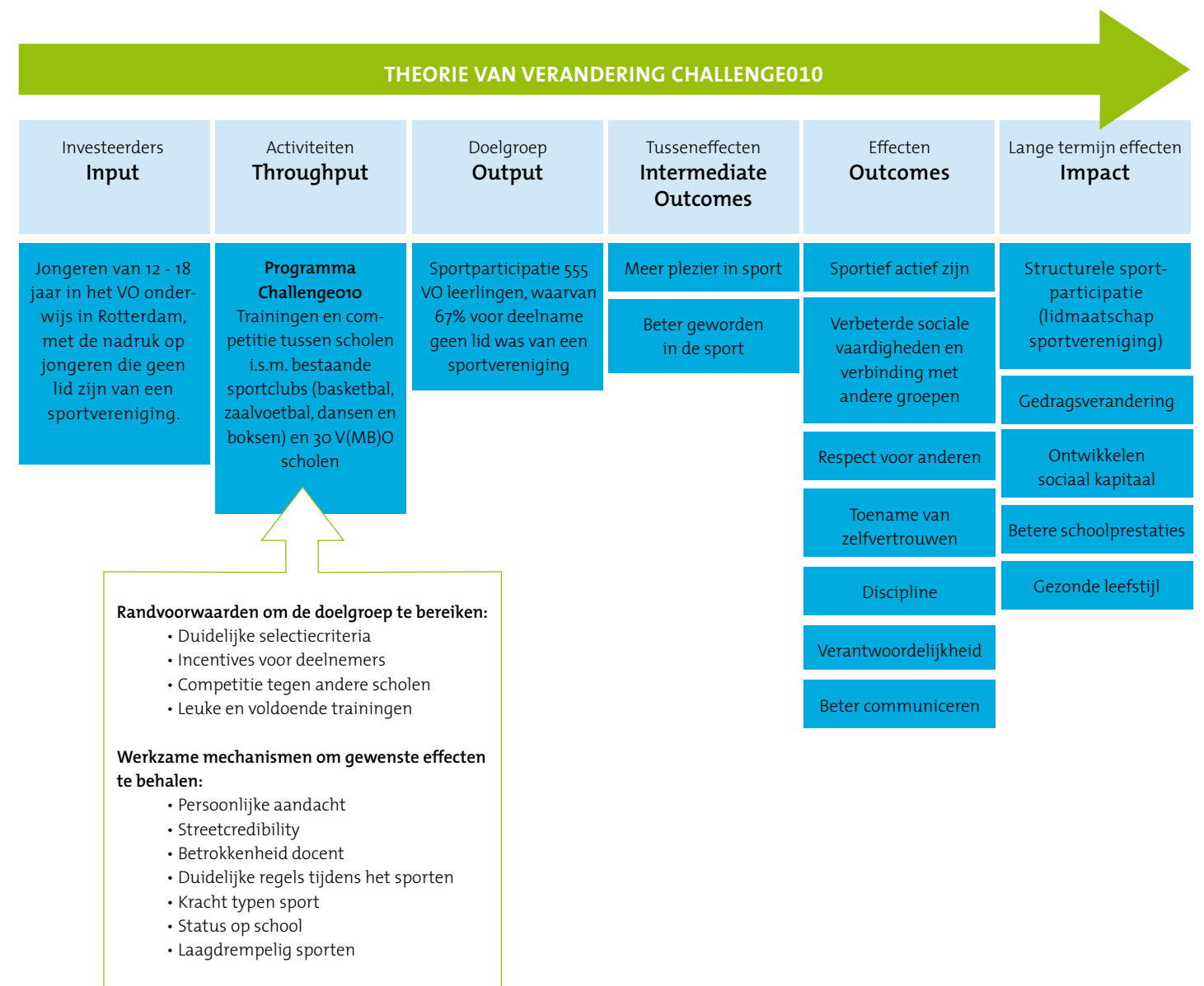
sommige scholen en de rol van docenten, in samenwerking met de overige professionals, is erg belangrijk om de leerlingen betrokken te houden bij het programma en ze te ‘raken’ op die momenten dat het nodig is.

In het contact met de deelnemers hebben elk van de vier sporten hun eigen, sportspecifieke, werkzame mechanismen. Structuur en discipline bij het boksen, vrijheid bij het dansen, het teamgevoel bij basketbal en de link met topsport bij het voetbal. Sport overstijgend blijkt dat de selectiecriteria aan het begin van het programma belangrijk zijn. Daarbij is het van belang dat de betrokken scholen en de coördinatoren dezelfde uitgangspunten hanteren bij de selectie, waardoor voorkomen wordt dat de deelnemende teams (sterk) van elkaar verschillen in sportieve kwaliteiten en de mate waarin gestuurd moet worden op positief gedrag.

7.3 Relatie tussen outcomes en werkende bestanddelen

Bovenstaande conclusies kunnen worden gevat in de ‘theorie van verandering van Challenge010’. Deze theorie, vormgegeven in een model op de volgende pagina, laat zien hoe de resultaten, in termen van output, outcomes en impact zich tot elkaar verhouden en op welke manier de werkende bestanddelen en randvoorwaarden geïntegreerd kunnen worden in de activiteiten van het programma en daarmee van invloed zijn op de resultaten.

Uiteraard is de werkelijkheid weerbarstiger, complexer en minder eendimensionaal dan deze theorie kan weergeven. Tegelijkertijd biedt de theorie inzicht in de wijze waarop Challenge010 tot verandering kan leiden of daar aan kan bijdragen. Daarmee biedt het handvatten om na te denken over de wijze waarop het programma in de toekomst kan worden versterkt.

8. AANBEVELINGEN

Op basis van voorgaande conclusie en de beschreven relatie tussen resultaten en werkende bestanddelen in de 'theorie van verandering van Challenge010' zijn verschillende aanbevelingen te doen over de toekomstige inrichting en organisatie van het programma Challenge010. Daarbij staan de volgende vragen centraal:

- **Hoe kan Challenge010 de huidige opzet optimaliseren en, vanuit de huidige basis, de resultaten verduurzamen buiten de context van Challenge010?**
- **Op welke wijze kan toekomstig onderzoek ondersteunend zijn aan Challenge010?**

8.1 Versterken huidige opzet en verduurzaming van effecten

De volgende aanbevelingen gaan over het versterken van de gerealiseerde voedingsbodem: Hoe kan het programma in het vervolg worden verbeterd? Tegelijkertijd is het ook belangrijk om na te denken over de verduurzaming van het programma: hoe kan worden voortgebouwd op wat tot nu toe is bereikt, zodat het verhogen van de sportparticipatie en verbeteren van sociaal gedrag ook na het programma blijvend gerealiseerd wordt?

1. Investeer in kwaliteit, kennis en samenwerking professionals

Voldoende tijd voor coördinatoren

De coördinatoren zijn de belangrijkste schakel in het vertalen van de doelstellingen van het programma naar de trainers en de docenten op de werkvloer. Daarnaast zijn zij verantwoordelijk voor het coördineren van de praktische zaken zoals de speelschema's, het verzamelen van de contracten en de contributie. De coördinatoren dienen een aantal dagen in de week een vaste aanstelling te hebben bij het programma om deze activiteiten goed uit te kunnen voeren. Een enkele coördinator had het afgelopen jaar een aanstelling van 0,2 FTE. Dat is normaal gesproken onvoldoende om de activiteiten goed uit te kunnen voeren.

Juiste balans tussen regeldruk en betrokkenheid van docenten

De docenten op de betrokken scholen hadden soms het idee dat zij de functie van coördinator vervulden. Enerzijds kwam dit doordat niet alle coördinatoren voldoende tijd hadden om hun functie te vervullen, ander-

zijds was het niet voor alle docenten duidelijk in welke mate er medewerking van hen werd verwacht aan Challenge010. Het is aan te bevelen om betrokken docenten voorafgaand aan deelname aan Challenge010 duidelijk te maken welke taak zij hebben binnen het programma. Daarnaast is het aan te bevelen om de scholen niet onnodig te belasten. Dit kan voorkomen worden door bijvoorbeeld op één moment een uitleg te komen geven over de sporten van Challenge010 op de betrokken scholen in plaats van dit te verspreiden over vier momenten.

Tegelijkertijd waarderen leerlingen het erg dat er een docent structureel betrokken is bij het programma. Bij het basketbal en zaalvoetbal was het een eis dat docenten van de betrokken scholen de rol van coach van een team op zich namen. Niet in alle gevallen lukte het de betrokken docent om deze rol te vervullen, soms werd er een vervanger aangesteld; een trainer in de specifieke sport, of een collega van (een andere) school. Soms hadden teams ook geen coach. Bij het boksen en dansen hadden docenten van de betrokken scholen geen formele rol, hen werd gevraagd zo nu en dan te komen kijken. Het is aan te bevelen bij elke sport een docent verantwoordelijk te maken voor de directe begeleiding tijdens het sporten. Voor de docent en de directie van de school is het goed om inzichtelijk te maken hoeveel uren een docent bezig is in de begeleiding van een (of meerdere) teams per sport. Deze uren dienen in de aanstelling van de docent opgenomen te worden.

Ervaren trainers betrekken

De trainers zijn belangrijk in het contact met de leerlingen. Hun sporttechnische vaardigheden en 'streetcredibility' maken dat zij aanzien hebben bij de leerlingen. Het is echter belangrijk dat de trainers wel afstand houden tot de leerlingen, in leeftijd en gedrag. De trainers dienen over voldoende pedagogische vaardigheden te beschikken die zij te allen tijden kunnen gebruiken in de omgang met de doelgroep. Op dit moment is er een aantal trainers betrokken die deze pedagogische vaardigheden niet voldoende beheerst en/of niet voldoende afstand heeft tot de doelgroep. Het is aan te bevelen in de nabije toekomst de selectie van trainers vooral op deze vaardigheden en kenmerken te baseren.

Wisselwerking tussen coördinator, trainers en docenten optimaliseren

Niet alle trainers en docenten zijn op de hoogte van de doelstellingen van Challenge010. Omdat de trainers en docenten in het contact met de leerlingen moeten kunnen sturen op de doelstellingen van Challenge010 is het belangrijk dat zij goed op de hoogte zijn van deze doelstellingen. De coördinator is verantwoordelijk voor het communiceren van de doelstellingen en het tussentijds evalueren met de trainers en de docenten. De coördinator neemt hier een leidende rol in, en faciliteert de trainer en de coach ook om de werkzame mechanismen van Challenge010 zo goed mogelijk te kunnen inzetten in het contact met de doelgroep. Hoe de coördinator, trainer en docent de onderlinge samenwerking precies invullen kan per 'driehoek' variëren. Het is echter wel belangrijk dat zij wensen en verwachtingen ten aanzien van elkaars rol en het programma concretiseren en evalueren hoe de samenwerking verloopt gedurende het programma. In de beginfase van elk seizoen is het goed dat de drie professionals een overleg inplannen om deze wensen en verwachtingen structureel te evalueren en op elkaar af te stemmen (bij voorkeur eens in de vier weken).

2. Draagvlak binnen scholen optimaliseren

Betrokkenheid (overige) docenten en directie optimaliseren

Het is belangrijk dat Challenge010 binnen de deelnemende scholen meer onder de aandacht wordt gebracht. De docenten dienen onderling informatie uit te wisselen over (het gedrag van) de deelnemers van Challenge010 zodat de begeleidende docent een goed overzicht heeft over de verschillende deelnemers. De link tussen het gedrag op school, de schoolprestaties en deelname aan Challenge010 kan hiermee beter gelegd worden.

Het is aan de directeur of teamleider van de deelnemende scholen om het contact tussen de docenten te optimaliseren en het draagvlak binnen de school te verbreden. Hiervoor dient er in eerste instantie commitment van de directeur te zijn. Het is aan Rotterdam Sportsupport om het contact met de directeur te zoeken en zijn/haar commitment voor Challenge010 te krijgen.

Kijken naar wijze van selecteren van de scholen

Voor Rotterdam Sportsupport is het belangrijk om zich bewust te zijn van de diversiteit van de deelnemende scholen. De diversiteit aan de leerlingen, aan denkniveau en/of sportieve kwaliteiten, vraagt om een specifieke benadering per school. Het is lastig om op een eenduidige manier de scholen (en de leerlingen) te bereiken wanneer scholen erg van elkaar verschillen. In de coördinatie en uitvoer van Challenge010 dient er rekening gehouden te worden met de specifieke kenmerken van de scholen.

Minder tijd tussen selectiemoment en start programma

De tijd tussen het selectiemoment van de deelnemers op de scholen en de start van het programma dient zo kort mogelijk te zijn. Als de leerlingen enthousiast zijn voor een sport en geselecteerd worden voor het programma is het goed om dit enthousiasme vast te houden en zo snel mogelijk te starten met de competitie en de trainingen. Dit zorgt voor minder uitval van leerlingen in het begin van het programma, minder vragen van leerlingen aan docenten wanneer het programma begint en meer tijd voor het geven van trainingen en het spelen van wedstrijden.

3. Praktische zaken optimaliseren

Formele documenten aanpassen aan doelgroep

De contracten voor de leerlingen waren te omvangrijk. Het is een mogelijkheid om de meest belangrijke regels vast te leggen en deze in een vroegtijdig stadium te laten ondertekenen voordat er deelgenomen kan worden aan Challenge010, en deze regel vervolgens ook te handhaven. Er valt te denken aan 'de 10 regels van Challenge010', waarin de belangrijkste regels van het programma terug komen. Een uitgebreidere uitleg voor docenten, trainers en coördinatoren, kan hierbij als achtergronddocument fungeren maar hoeft niet met de leerlingen gecommuniceerd te worden.

Locaties in vroegtijdig stadium regelen

Om duidelijkheid te kunnen geven aan de deelnemers over de locaties en de data van de speeltijden is het belangrijk om de locaties voor de trainingen en wedstrijden in een vroegtijdig stadium vast te leggen. Uiterlijk een week voor het selectiemoment is het wenselijk om voor alle wedstrijd- en trainingslocaties duidelijkheid te hebben.

Conceptschema's trainingen en competities

Aangezien structuur en discipline belangrijk is voor de leerlingen is het wenselijk om de schema's voor de trainingen en competities in een vroegtijdig stadium openbaar te maken. Een week na het selectiemoment zou het duidelijk moeten zijn op welke dagen de trainingen en wedstrijden van de verschillende sporten plaatsvinden. Deze schema's dienen op een centrale plaats in de school gecommuniceerd te worden zodat elke deelnemer op de hoogte is van de speeltijden en -dagen per sport.

4. Scherper selecteren van deelnemers

Er zijn in het afgelopen seizoen van Challenge010 geen eenduidige richtlijnen gehanteerd in de selectie van de

leerlingen voor deelname aan Challenge010. Dit heeft gezorgd voor ongelijke verhoudingen tussen de leerlingen, met name in de mate van sportieve kwaliteiten bij de teamsporten. Dit resulteerde in een (te) groot niveauverschil tijdens de wedstrijden, wat niet door alle deelnemers werd gewaardeerd.

Bij de selectie van deelnemers voor Challenge010 is het aan te bevelen de bestaande selectiecriteria strikter te handhaven. Zo moet scherper gelet worden op de regel dat 70% van de deelnemers geen lid mag zijn van een sportvereniging. Het is van belang op iedere school dit uitgangspunt te hanteren en toe te passen.

Daarnaast is gebleken dat Challenge010 een bijdrage levert aan de vorming van de deelnemers. Het is daarom belangrijk hier rekening mee te houden in de selectie van de deelnemers en niet op voorhand de leerlingen die onwenselijk gedrag vertonen uit te sluiten van deelname.

5. Link naar sportvereniging concretiseren

Deelnemers betrekken bij reguliere activiteiten verenigingen

De deelnemers aan Challenge010 zijn tijdens deelname aan het programma formeel lid van de participerende sportverenigingen. De link met deze sportvereniging kan nadrukkelijker gezocht worden. Rotterdam Sportsupport kan hier een rol in spelen door de sportverenigingen aan te moedigen om deelnemers aan Challenge010 uit te nodigen voor 'reguliere' sportactiviteiten van de verenigingen. Daarnaast kunnen deelnemers gestimuleerd worden om activiteiten te organiseren voor leden van de vereniging, niet alleen leden die via Challenge010 lid zijn geworden. De koppeling tussen de sportverenigingen en Challenge010 kan gelinkt worden aan andere lopende projecten van Rotterdam Sportsupport waarbij zij contact hebben met de verenigingen. Hierbij valt te denken aan de Sportplusverenigingen, schoolsportverenigingen of de reguliere verenigingsondersteuning.

Ook aandacht voor de 'mindere goden'

De doorstroom van de betere sporters in Challenge010 naar 'reguliere' teams is vanzelfsprekend. Wanneer een leerling goed is in een sport is het ook aantrekkelijk voor de vereniging om diegene uit te nodigen om in een (selectie)team te komen sporten. Voor de leerlingen die minder sportief begaafd zijn werkt dat mechanisme niet. De verenigingen zouden ook voor de mindere sporttalenten aandacht moeten hebben en de mogelijkheid moeten bieden om gemakkelijk door te stromen naar de reguliere vereniging.

6. Gestaffelde contributie voor doorstroming naar vereniging

Er zit een groot gat tussen de 50 die leerlingen betalen voor deelname aan Challenge010 en het bedrag dat leerlingen moeten betalen als zij een regulier lid worden van een sportvereniging. Het is aan te bevelen de mogelijkheid te creëren om voor een relatief laag bedrag de overstap te maken van Challenge010 naar de reguliere

sportvereniging. Een gestaffelde stijging van de contributie per jaar is hierbij een mogelijkheid. De betrokkenheid van het Jeugdportfonds is ook in de jaren na deelname aan Challenge010 wenselijk. Het is het aan te bevelen dat deelnemers aan Challenge010 een regeling kunnen krijgen waarin eenmalig voor meerdere jaren financiële ondersteuning van het Jeugdportfonds aangevraagd kan worden. Met een dergelijke constructie wordt er niet alleen op de sportvereniging een beroep gedaan om zich aan te passen aan de doelgroep, maar wordt ook de financiële ondersteuning aangewend die voor de doelgroep van Challenge010 beschikbaar is.

7. Ouders betrekken bij het programma

Voor het verduurzamen van de outcomes van Challenge010 is het van belang om ouders van de deelnemers te betrekken bij het programma. Als het de ouders van de deelnemers duidelijk is wat de waarde is van het sporten bij een sportvereniging kunnen zij in de thuis situatie dit ook benadrukken. Via een informatiebijeenkomst kunnen de ouders geïnformeerd worden over de doelen van Challenge010 en kan het belang van (voldoende) sporten voor kinderen benadrukt worden. Hierbij kan ook het Jeugdportfonds betrokken worden om uitleg te geven over de mogelijkheden van financiële compensatie in het lidmaatschap van kinderen. Tevens is het een mogelijkheid om de ouders uit te nodigen voor het bijwonen van trainingen en wedstrijden of de ouders uit te nodigen voor een proefles in de betreffende sport.

8.2 Vervolgonderzoek

Het is aan te bevelen Challenge010 blijvend te laten ondersteunen en te voeden met kennis vanuit onderzoek. De doelstelling van dergelijk onderzoek dient in onze ogen tweeledig te zijn. Ten eerste dient kennis bij te dragen aan de verantwoording van het programma. In dit type vervolgonderzoek ligt de nadruk op het zo robuust mogelijk in beeld brengen van de directe en indirecte effecten van Challenge010. Ten tweede dient onderzoek bij te dragen aan kennisontwikkeling, waardoor het programma kan leren uit de opgedane ervaringen. Bij dit type onderzoek ligt de nadruk op het zo nauwkeurig mogelijk in beeld brengen van het proces.

In beide typen onderzoek bevelen wij aan de in dit rapport ontwikkelde 'theorie van verandering van Challenge010' als uitgangspunt te nemen.

8 Effectmeting

- Allereerst dient vastgesteld te worden of Challenge010 de oorspronkelijke doelstelling en neven-doelstellingen handhaaft en onderzocht wil hebben. Vooralsnog is het in de huidige opzet weinig zinvol onderzoek te verrichten naar veranderingen in 'gezonde leefstijl' bij de kinderen.
- Onderzoek naar de maatschappelijke impact van het programma met betrekking tot sportparticipatie en schoolprestaties is relevant, maar dient met enige voorzichtigheid omkleed te worden. Voor beide typen impact geldt dat het van belang is dat betrouwbare en recente cijfers beschikbaar dienen te zijn. Indien deze voorhanden zijn kan gezocht worden naar een relatie tussen de interventie en de impact door te werken met verschillende onderzoeksgroepen: een experimentele groep met deelnemers aan Challenge010 en een controle groep met leerlingen die niet deelnemen aan Challenge010. In de selectie van deze twee doelgroepen dient er rekening gehouden te worden met de samenstelling van deze twee groepen, deze dienen zoveel mogelijk hetzelfde te zijn op sekse, leeftijd, schoolprestaties, thuissituatie, sport- en beweeggedrag. Wanneer dit onderzoek longitudinaal wordt uitgevoerd kan er met meer zekerheid iets gezegd worden over de invloed van Challenge010, al blijft het zo dat de uiteindelijke impact van diverse factoren afhankelijk is die door Challenge010 niet of nauwelijks te beïnvloeden zijn.
- Het is vooral aan te bevelen het onderzoek te richten op de effecten die directer te beïnvloeden zijn door Challenge010 en waarvan aangenomen mag worden dat zij een positieve bijdragen leveren aan de maatschappelijke impact, te weten de (intermediate) outcomes. Hiertoe dient de huidige vragenlijst jaarlijks te worden uitgezet, zodat ontwikkelingen zichtbaar worden. Ook zal hiermee zichtbaar worden of er een verschil zit in de richting van de effecten op leerlingen die meerdere jaren deelnemen aan Challenge010 en leerlingen die voor een eerste maal deelnemen aan Challenge010.

9. Procesbeschrijving

- Het is aan te bevelen de werkende bestanddelen, zoals beschreven in dit rapport, jaarlijks met behulp van een survey, interviews en observaties, te volgen. Op deze manier komt in beeld of alle werkende bestand-

delen in voldoende mate aanwezig zijn of blijven en of er ontwikkelingen zichtbaar zijn.

- Ditzelfde geldt voor nieuwe interventies, zoals bijvoorbeeld het betrekken van sportverenigingen, zodat gevolgd wordt hoe deze interventies gewaardeerd worden en op welke wijze deze interventies zo goed mogelijk geïmplementeerd kunnen worden.
- Tot slot is het sterk aan te bevelen om, met behulp van kwalitatieve onderzoeksmethoden, zoals observaties en interviews, meer zicht te krijgen op de zogenaamde 'moments of truth'. Dit zijn de momenten waarop in de interactie tussen trainer/coördinator/docent en leerling 'het verschil' gemaakt wordt - dat uiteindelijk leidt tot bewustwording, attitudeverandering en gedragsverandering. Over 'the moment of truth' is in zijn algemeenheid nog weinig bekend, maar betere kennis hierover zal een scherper en gedetailleerder inzicht geven in de werkende bestanddelen van Challenge010 en daarmee kunnen bijdragen aan het aanscherpen van de interventies en de organisatie van het programma.

Literatuur

Bourdieu P. (1985). *The forms of capital*. In: Handbook of Theory and Research for the Sociology of Education, ed. J.G Richardson: 241-258. New York: Greenwood.

Breedveld, K. (2014). *Sportparticipatie, uitdagingen voor wetenschap en beleid*. Radboud Universiteit Nijmegen.

Carmichael, F. (2009). Review of John Eisenbeg et al., The Triumph of Imagination. Creativity in Sport and Fred Coalter, A Wider Social Role for Sport. Who's Keeping the Score? *International Review of Applied Economics*, 23, 743-746.

Coakley, J. (2011). Youth sports: *What counts as 'positive development'?* *J Sport Soc Iss*, 35(3), 306-324.

Coalter, F. (2010). *The politics of sport-for-development: Limited focus programmes and broad gauge problems?* *International Review for the Sociology of Sport*, 45(3), 295-314.

Coalter, F. (2013). *Sport and International Development*. London: Routledge.

Currie, A. (2011). Sport and Eating Disorders -Understanding and Managing the Risks. *Asian journal of sports medicine*, 1(2), 63-68.

Dujardin, M. & Vries, C., de (2012). *Sportdeelname en andere vormen van bewegen door Rotterdammers*, 2011. Centrum voor Onderzoek en Statistiek.

Eekeren, F. van (2007). *Uitwerking van de bouwsteen 'Maatschappelijke betekenis' in het kader van het Olympisch Plan 2028 [Elaboration of the building block 'significance for society' in the context of the Olympic Plan 2028]*. Utrecht: USBO.

Eekeren, F. van & Vermeulen, J. (2014, under review). The sport coach and youth development: diversity of roles.

Endresen, I.M. & Olweus, D. (2005). Participation in power sports and antisocial involvement in preadolescent and adolescent boys. *Journal of Child Psychology and Psychiatry*, 46(5), 468-478.

Fishbein, M. & Ajzen, I. (1975). *Belief, attitude, intention, and behavior: An introduction to theory and research*. Reading, MA: Addison-Wesley.

Güldenpfennig, S. (1996). *Sport: Autonomie und Krise. Soziologie der Texte und Kontexte des Sports*. Sankt Augustin: Academia.

Kay, T. (2009). Developing through sport: evidencing sport impacts on young people. *Sport in Society*, 12(9), 1177-1191.

Morris, L., Sallybanks, J., Wills, K. & Makkai, T. (2003). Sport, physical activity and antisocial behaviour in youth. *Trends and Issues in Crime and Criminal Justice*, 249, 1-6.

NOC*NSF (2013). *Sportersmonitor 2012*.

Sandford, R.A., Duncombe, R. & Armour, K.M. (2008). The role of physical activity/sport in tackling youth disaffection and anti-social behaviour. *Educational Review*, 60(4), 419-435.

SDP IWG (2007). *Literature Reviews on Sport for Development and Peace. Sport for Development and Peace International Working Group*. Geraadpleegd via: http://www.un.org/wcm/content/site/sport/home/un-players/memberstates/sdpiwg_keydocs

TNO (2013). *Monitor Convenant Gezond Gewicht 2013*. Geraadpleegd via: www.convenantgezondgewicht.nl/download/195/tno_monitor_convenant_gezond_gewicht_2013.pdf.

Visscher, C., Hartman, E., & Elferink-Gemser, M.T. (2011). *Fit, vaardig en verstandig! Een decennium 'Groninger' onderzoek naar de relatie tussen bewegen en cognitie, sport- en schoolprestaties bij de jeugd*. Groningen: Centrum voor Bewegingswetenschappen UMCG.

Warburton, D.E.R., Nicol, C.W. & Bredin, S.D. (2006). Health Benefits of Physical Activity: The Evidence. *Canadian Medical Association Journal*, 174(6), 801-809.

WHO (1995). Exercise for Health. WHO/FIMSCCommittee on Physical Activity for Health. *Bulletin of the World Health Organisation*, 73, 135-136.

Bijlage 1: Onderzoeksverantwoording

De totale dataverzameling heeft bestaan uit de volgende onderdelen:

- 26 interviews met professionals (coördinatoren, trainers, docenten)
- 6 focusgroepen professionals
- 8 focusgroepen leerlingen
- 16 observaties van trainingen en wedstrijden
- 416 door deelnemers ingevulde enquêtes

Alle interviews en focusgroepen zijn uitgewerkt door de aanwezige onderzoeker(s) en in een later stadium geanalyseerd op hoofdtopics. De notities van de observaties zijn per sport, en sport overstijgend, geanalyseerd en gebruikt als interpretatie van de overige data.

De enquêtes zijn hardcopy afgenomen bij de deelnemers. De coördinatoren van Rotterdam Sportsupport waren hierbij aanwezig en hebben een instructie gekregen van de onderzoekers¹⁹. Vanwege het beperkte tijdsbestek voor het ontwikkelen van de enquête is er geen mogelijkheid geweest om de enquêtes voor afname te testen onder de deelnemers. Het niveau van de deelnemers aan Challenge010 varieert aanzienlijk en daarmee ook de snelheid waarmee zij de vragenlijst konden invullen; dit varieerde van 15 minuten tot meer dan 45 minuten. Mogelijk had de enquête beter aangesloten op het niveau van alle deelnemers wanneer deze eerst was getest. Als beloning voor het invullen van de enquête ontving elke leerling een bidon met een opdruk van Challenge010.

Het is onwaarschijnlijk dat de leerlingen door het ontvangen van deze bidon of de nog terug te krijgen borg zijn aangezet tot het geven van sociaal wenselijke antwoorden.

De respons op de enquête is hoog. Van de 480 verstrekte enquêtes zijn er 423 door deelnemers ingevuld. Van deze 423 ingevulde enquêtes zijn er 7 afgekeurd wegens onvoldoende samenhang tussen de antwoorden of niet volledig ingevulde vragenlijsten. Met 416 correct ingevulde enquêtes is de reponsratio 87%. De hardcopy enquêtes zijn gedigitaliseerd door een extern bureau²⁰, dat de resultaten in een Excel en SPSS bestand heeft aangeleverd bij de onderzoekers.

Studenten van de Hogeschool Rotterdam onderzochten in fase 1 de volgende cases:

- Melanchthon Prinses Irene
- Melanchthon Kralingen
- Roncalli MAVO
- Melanchthon Mathenesse
- G.K. Hogendorp
- Calvijn Maarten Luther
- Calvijn Lombardijen
- De Slinge

De bevindingen van de studenten zijn getoetst door docenten van de Hogeschool Rotterdam. Bij deze toetsing was ook een onderzoeker van de Universiteit Utrecht aanwezig om te de bevindingen te analyseren. De toetsproducten van de studenten, een rapport met bevindingen en aanbevelingen ten aanzien van bovenstaande punten, zijn bestudeerd door onderzoekers van de Universiteit Utrecht en dienden als input voor gesprekken met de betrokken professionals en deelnemers aan Challenge010 (fase 2 van de evaluatie).

Interviews en focusgroepen per fase

Fase 1

Focusgroepen:

- Coördinator boksen
- Coördinator basketbal
- Coördinator meiden zaalvoetbal
- Coördinatoren (4) jongens zaalvoetbal
- Docent Calvijn Lombardijen
- Docent Hugo de Groot
- Docent Wellant College
- Docent Olympia College
- Docent Cosmicus College
- Docenten (2) Veenoord
- Docent Accent praktijkonderwijs
- Docent Noordrandcollege
- Trainers (2) TPP
- Trainer Rotterdam Basketbal
- Trainer Silent Dragon
- Trainer Van 't Hof Boksen

Fase 2

Interviews:

- Coördinator dans
- Coördinator basketbal
- Coördinator meiden zaalvoetbal
- Coördinator jongens zaalvoetbal
- Docent Palmentuin
- Docent Accent Praktijkonderwijs
- Docent Roncalli Mavo
- Docent Mavo Delfshaven
- Trainer Rotterdam Basketbal
- Trainer SKVR
- Trainer TPP
- Trainer Silent Dragon
- Trainer Leon's Gym

Focusgroepen:

- Deelnemers (6) basketbal
- Deelnemers (5) dans
- Deelnemers (5) voetbal onderbouw jongens
- Deelnemers (3) meiden voetbal

Fase 3

Interviews:

- Coördinator jongens zaalvoetbal
- Coördinator basketbal
- Coördinator dans
- Trainer boksen
- Trainer dans
- Trainer meiden zaalvoetbal
- Trainer basketbal
- Docent Mavo Delfshaven
- Docent RVC De Hef
- Docent Accent Praktijkcollege
- Docent Palmentuin
- Docent Calvijn Lombardijen
- Docent Roncalli Mavo

Focusgroepen:

- Deelnemers (7) basketbal
- Deelnemers (4) jongens zaalvoetbal onderbouw
- Deelnemers (3) meiden zaalvoetbal

Bijlage 2:
Onderzoek begeleidingscommissie

Stijn Verhagen, lector Participatie en Maatschappelijke ontwikkeling, Hogeschool Utrecht (voorzitter).

Wendeline van Lier, beleidsadviseur Dienst Sport en Cultuur en onderzoekscoördinator Gemeente Rotterdam.

Thom Rutten, senior beleidsmedewerker NISB, later opgevolgd door Robert Gelinck, teamleider NISB.

Uitgave

Universiteit Utrecht

Departement Bestuurs- en Organisationswetenschap (USBO)

Bijlhouwerstraat 6

3511 ZC Utrecht

Auteurs

Frank van Eekeren

Bake Dijk

Anne van de Vijver

Oprachtgever

Stichting De Verre Bergen

Westersingel 102

3015 LD Rotterdam

www.deverrebergen.nl

010 209 2000

Datum

Juli 2014

Fotografie

Kees Spruijt

Ontwerp

Louise de Kruijf

Trichis Communicatie en Ontwerp

Copyright

Universiteit Utrecht juli 2014

ISBN

978-94-92077-06-6